

הערה

ראשי הדברים על מצה אלה התשובות מצאתי אות באות בכ"י פואה ולא שנית אף מלה אחת ולדעתי לא יצאו מעט מחברן דרם המר מתקוני סופרים ודומעתיקים דאחרונים (כאשר העיותי לעיל במאמר

מציאות הקבין) כי אחר החיפוש ודבריקה במשך הענין מצינו כי מחברן הוא אבן שישת כמיש לקמן בבית 46, "אני צעיר תלמיד" וכן במסגרת אלה התשובות מצאנו סיום דבריו, "תמו התשובות וכו' אמרתי סליקו וכו' של תלמיד דונש" ואין מתישב לרשום עליהם, "אשר השיבו תלמיד" בל"ז הלא הענין סותר עצמו? חוץ אם נאמר כי אלה השגות נגד תלמידי מנחם הסיבו תלמידיו רעיו וידידיו ויותר מאחד לנקום נקמת רבם ולהיות לו צנה, וסוחרה לקבל החיצים והגותי ההשגות שירו עליו תלמידיו מנחם ואת אבן שישת המפורסם בראש עשרו ראש לסיעתם להתיצב בראש המערכה (כאשר מוכירו היוחסין בין החכמים המפורסמים בימים ההם) והוא בהמת רוחו נגד מתקוממו באהבתו אליו נטה שכמו לסבול עול החיבור ולילך בראשם כמו שעשו תלמידיו מנחם ויתר אוהביו ורק בן קרון דהתיצב בפתח האהל ולכן מתישבים הדברים, "אשר השיבו תלמיד" אף שבמשך דענין הן בחרושים והן בפירושים במפורד לא נמצא זכר לשון רבים רק יחיד מ"ב ויותר מזה תמצא לעיל במבוא:

והנה אחר שפשרנו הסתירה הגיל נשאר לנו עוד רבר אחד לסתור והוא כי מצאנו דונש בראש השגותיו שלח לפניו חרוזי תשכחות ותהלות על הנשיא וכמתכונתו עשו תלמידיו מנחם וכן עשו הרבה פעמים כמו שמצאנו בערך חונך מביאים תלמידי דונש חרוז משיר תהלתם על רב הסדאי (חוץ מזה הגדפם לעיל) וכמו בן מזכירים תלמידי מנחם משיר תהלה שכתב דונש חוץ מהנוכר ע"י ערך חונה וכן עשו הרבה מהקודמים לרוב כמו שמוכר דונש בהשגותיו ערך כרכב, ולאחר השרים בסמיכת עקרב בשיר תהלה לרב הסדאי" וביורנו בזמן הנשיא הודו שהיה גדול בעיני המלכים ושרים חדרו לקראתו וסו בראש תשובותיהם לא יזכר ולא יפקד רבר הנשיא ריש כלה ויש להתפלא מאד על זה ואין זה דרך מקרה ונקלה הלא דבר הוא?

ועתה אם לא נאמר כי כרובו שיר תהלה בפתח דבריהם ורק נאבד ברוב הימים וחמעתיקים האחרונים לא מצאוהו עוד נוכל לשער כי ארכו הימים בין חיבור תשובות תלמידי מנחם לחבור תשובות תלמידי דונש ובינתיים נפטר הנשיא והלך לעולמו ונפטרו ממלאכה זו ונרויח בהשערה זאת לשער בקירוב את זמן חיי התלמידים האלה כאשר כי פטירת הנשיא נודע לנו מדורשי קדמוניות ישראל כאשר ציין לנו על פי חקירה האמתית החכם אברהם בן בנו שד"ל בספרו הערות לקורות חיי הנשיא הסדאי אבן שאפרוש (פאריס, 1862):

וראיה להשערת המציאה מגדר השערה ומחזיקה לאמתית היא כי רנלמידי דונש מסארים בחרויהם ארת רבם ומפליגים את מעלותיו ויחוסו ואת גדולת חכמתו ותורתו ובחי הנשיא סחידתו ויראתו על מניהם

בלתי הפליג בכמו זה בפני ואינו מן המוסר:

ואלה הן התשובות

אשר השיבו תלמידי דונש

על דברי

תלמידי מנחם

1	את מי חרפת	ואת מי גרפת
	ועל מי אספת	כסילים נבערים:
2	ביד אין משגת	ונפש שוגגת
	ולשון נלעגת	ופיות נסגרים:
8	גדי* אתה הנמחר	אשר בתהום תגהר
	ותאמר אעתיק הר	כתבור בהרים:
4	ברום וכהר סיני	בדת הוא אור עיני
	אשר בהכלדיני	וחקים נבחרים:
6	בהר ציון נסעד	לעולם לא ימעד
	שמועד עולמי עד	יהלל בשירים:
7	בעם האל גבר	ובחכמה סבר
	וכסאות הדבר	לשבתו נסדרים:
8	ארי ירעש רעוש	וים יגעש געוש
	ואף כי כל פרעוש	בעת קולו ירים:

(1) את מי חרפת וכו' מתחיל לדבר לנוכח יחיד והוא בן קפרון כאשר הוא ראש המדברים ואוסף ישים חמיד למערת חילי השגותיו והסוליו ובהר במליזה זו כלשון הכתוב בישעי' וצמ"כ. אספת לשון קהל על מי הקהל כסילים נבערים והכוונה על יתר מדעיו ובראשיהם ניקעלה ויהודה בן דוד: (2) גדי כשם זה מכנה לנענ ולקלס את בן קפרון וכדומה לזה בשמות נדרפים ע"ז ח"ש שער: הר דונש: (4) בדת וכו' משנה את דונש לחכם מדקדק ובעל דת: (5) בהר ציון כסעד כלומר אע"פ שלמד חכמות בכל זאת לא נטה מדרך התורה וכמו ששר לקמן אשר חכמות ירע ודרכו לא ירע מדרך הקרים: (7) וכסאות הדבר כמו כסאות למשפט לרוב גדולתו מוכנים לפניו לישב עליהן לכל דבר משפט וחכמה וידידי המליץ המפואר מהורר מאיר הלוי לעררים רוצה לגזור הדבר מענין דבר אחד לדור ודבר פי חכם חן ואכזי אופיק להחזיק את דבריו לכל יהיה פתוח. פה לבעל דין לחלוק אם כן משמח הברת התורה וימערב ב' דגש בחוק ב' דגש וכו' לא יעשה ולאמר כי הוא מל"ע ולא מארמי וכמו ורעו כנשים כדברים (ישע"ה יז) והנ"ל רפה והמנהיג נקרא דבר בקצת חכם הכי והוא חרום המליץ:

כאישון רם דופק	8 לאיד דל כף סופק
לנדכים נשברים:	9 ואת נפשו יפק
ועת כי יביע	10 רעבים ישביע
משליו באמרים:	11 בחכמה ישביע
בישראל שרים	12 אבותיו הישרים
ומהם הצירים:	13 ומהם המורים
בשומים ומתנים	14 מושכים השונים
בצדק בשערים:	15 ומשפט מציגים
ונם הם יורונו	16 ורם יזרירוננו
עטרות וכתרים:	17 והם יכתירוננו
ולא נושאים פנים	18 והמה רדנים
בדן לא מכירים:	19 ואבות עם בנים
אשר עשו להם	20 אחיהם ובניהם
הרגום כצירים:	21 דמות שור בידיהם
אלהים ובניהם	22 יברך חיליהם
קרובים או זרים:	23 וימחץ קמיהם
יהי שמור עולם	24 ורבים וגדולם
צמותים לבקרים:	25 ואת צריו כולם
אשר חכמות ירט	26 גביר בן לב רט
בדרך הסרים:	27 ודרכו לא ירט
וגם האהרונים	28 הלא הראשונים
במשקל השירים:	29 לרב דונש דנים

(8) כ אִישׁוֹן רָם וְכֹחַ מְלִילָה קָשָׁה הַכֹּהֵן וְיִשְׁלַבְצָהּ רַק בְּהַשְׁעָרָה דְּהֵיִינוּ כִּנּוּ שְׂהוּא מְלַעֵר בְּלַעֲרָת הַדָּל כֵּן מִי אֲשֶׁר יִירוֹם לִבּוֹ וְעִנְקָתוֹ מִלֹּאֵה מִשְׁפִּיל וּמִשִּׁימוֹ קֶעַן וְסַפֵּל וְעַל זֶה הַעֲיִרְנִי אֶחָד מִיְּדֵי כְרִיּוֹ:

(9) דְּהֵיִינוּ יוֹדַע לְדַבֵּר בְּמַשְׁלִים וּלְהַשְׁקִיעַם בַּחֹךְ מֵאֲמָרָיו דְּכַר דְּבוֹר עַל אֲפִנּוֹ: (10) אֲבוֹתָיו וְכֹחַ דְּהֵיִינוּ יוֹלְדֵיו וְאֲבוֹת אֲבוֹתָיו שֶׁנֶּעַ לֹי מֵהֶם הַכֹּהֲנִים וּמִזִּמְתֵּי הַיִּשְׂרָאֵל וְעַל זֶה כִּינּוּ בְּנֵי 12 עַרְוֹת וְכַתְרִים ר"ל כַּתֵּר תּוֹרָה וְכַתֵּר כְּהוּנָה וְגַם הַבֵּית 14 מִזֶּה מְפֹרֵשׁ עַל שֶׁנֶּעַ לֹי: (11) מַלְיָנִים וְכֹחַ ע"ד לִשְׁוֹן הַכְּתוּב וְהֵלִינוּ בְּשַׁעַר מִשְׁפַּע (עֲמוּסָה טו): 18 הַדְּכִים מִשְׁקַל זָר וְרָאוּי לִהְיוֹת הַדְּכִים בְּקֶמֶן תַּחַת ה' ע"מ גַּב גַּבִּים אֵךְ הוּא חֲרוֹת הַמֶּלֶךְ בְּעִבּוֹר מִסְפֵּר הַסְנוּעוֹת: (17) הַכְּמוֹת יִרַע בְּהַעֲבִירָה רִאשׁוֹנָה חֲמוּה מֵאֵל אֵךְ בְּאֶשֶׁר הִפְעֵל יִרַע הַדֶּרֶךְ (בְּמִדְבָּר כב לב) אֵין לוֹ רַעִים בְּמִקְרָא חוץ בְּאִיּוֹ

- 19 ואשרי תלמידיו
ורבאים עדין
רואים מועדין
מלאים בגברים:
20 ואשרי קראים
כדורו נבראים
בעת כתבוראים
בספרו ספירים:
21 מחרוזו חכמה
ומכתבו רקמה
בצל דליותיו
וגם בסעפותיו
22 וגם האזרחים
ותחת פארותיו
נשפים ושחרים:
23 ואשר שם נמדרים
מליצים וזהירים
נודמים ערים:
24 וכל המשכילים
ורוכבים הקלים
עזבם פרגלים
לאתחור נאחרים:

עו יא זה לפי דעת קלח) והכוונה שהדרך עקלתון ושעה מעל קו הישר צמודי כן נכון להשתמש בו המליץ בחפשות עיוניו אלל חכמות והכוונה אע"פ שדרישת החכמות שטין מעל שכלי הדת בכל זאת הוא לא שעה מן דרך האמונה כאשר שר לעיל בית 5: 19 לשון הפסוק (ישעי' יד לא) בקמץ העיין כמו אהל מועד יהי ביתך בית ועד לחכמים: 20 קוראים אלה אשר קוראים לפניו כמ"ש לקמן בית 68: ספירים לשון נופל והכוונה יפוי כתב ידו ובמליה זו השתמש ר"י מ' סדחאי בשיר יחומה ע"י דוקטס (נחל קדומים מ"ד ר"י 18) "וספירים יפזר אל ספרים משוכלים בכל משי ורקונה": 21 מחרוזו מלשון לוארץ נחרוזים (שיר ז') דהיינו שירים שקולים וקלות הסוגרי' דומים ושווים זה לזה בהברתם והמשקל מחרוזו לקח מדברי מ"ל ומחרוזת של דגים (ב"מ כא עא) ולדעתי דונש ומנחם אחר הפיע' ינאי ור"א הקליר ורס"ג הראשונים שהשתמשו בשם זה על שיווי קלוות בתי השירים והדברים האלה באריכות עיין במבוא. ומפרדו ההכנה מול מחרוז דהיינו מאמרים פשטיים בלתי שיווי מספר המלות וההברות ונקשרים יחד רק כפירדים פעם בא בארוכה ופעם בקלרה ומשתמש בשם זה על פי לשון ערבי כאשר העירני ידידי הרב החכם המופלג והדרשן פה וזין מה"ו משה גידעמאן כ"י כי בלשון ערבי נגזר מן כתר מוכנו כי פון ופיזור (er hat zerstreut, auseinander gesprengt) השם מכתור לכנות בו הדבור הנדוי בלתי שווי הקלוות Oratio prosa נדמה ללשון אשכנז לכנותה בשם [חוגגבורשע נדרי] אך לשם הרז לא נמלא דמיון בלשון ערבי רק על היצור חפסיה ודברי פח"ח. גם דונש בשיריו בראש השבוע השתמש בשם זה על כונה הנז' בבית 56 "בחרו ומפרד" אך לו יתר שאל שמכנהו בשם פרז וז"ל בראש חרוזיו החקרים בדפוס לונדון וז"ל "וקודי רזיו בפרזיו" והוא מלשון בערי הפרזות (אסתר ט) וכדומה. דהיינו ערים בלי כרכוב סביבות בלא העלה ובלא חומה וכמו כן המאמר הפשטי בלתי צורר וסוגר בחשוקי המשקל ושיווי הקלוות: 26 כרגלים לשון הפסוק (בירמי' יב ה) כלומר הולכי רגל דהיינו דונש בעלם חכמותו ובמהירות שכלו מניח ויעזוב כל חכמי דורו לאתרויו

- 26 וחכמה לו אחות
ושרים עם פחות
27 וכל הניב אסף
ושכל טוב יסף
28 ובדק בצחות
והשיב בם רוחות
29 ורצים וחזקים
כמו הם מוחזקים
30 והצחיל פנינו
ופקח אזנינו
31 חשכים גם קודרים
והננו באורים
32 ומי זה לא יחמוד
נתיבותיו ללמוד
33 בפידו מוכנים
ישלח מעינים
34 נהדרים לו נחו
במתקם הצליחו
35 לשונו הוא מרפא
וניבו אף יכפה
36 ולכן בה אקרא
ומשנה וגמרא
- ועיניו שחור
בשריו נהדרים:
ואת סודו חסף נחש
עלי כל המורים:
קמצות ופתוחות
לגופות ופגרים:
במצבתם הקים
ביחוא נקשרים:
והאיר עינינו
ורחינו בורים:
נגשש בעורים
כסדר מזהירים:
לפניהו לעמוד
ולקנות מוסרים:
בעת כעננים
יפוצון כנהדרים:
כמי ים נמלחו
למימי המרים:
לכל אובד נספה
במתן בסתרים:
לכל בעלי מקרה
אשר תבל דרים:

ולא יוכלו להשיגו ואף אלה הרוכבים על קלי המרוץ כהולכי רגל כנגדו ואולי כיון על דר' חז"ל על פסוק (בופעים ה' ירוכבי חסונות לחורות. 27) וכל הניב וכו' בשינוי מקום איזה חסונות לקוח הניח הזה בית 48 נשיר דונש הראש חסונותיו על מנחם רפוש לונדון ובזה שהוא מהלל שם את מנחם מהלל אותו בו חלמידו ואחר זה בית 28 לקוח כלו משם בלי שינוי וכן בית 29 לקוח ג"כ משם בית 48 רק בשינוי חלף בחקקים מוחזקים ואולי ע"ס:

עצרתו ותגלו	37 נדיבי עם תדלו
צפוני מסתרים:	פני הרב ודלו
וכל פתי עזבו	38 ואתם פה קרבו
ולנתיב מישרים:	ואל הרב שובו
ומחרבו גורו	39 ובשביבו דורו
לקולי שכורים:	ודקיצו עורו
ונשך עקרבו	40 יראו דקר חרבו
ליסר הממרים:	בשבתו במסיבו
ואל תלכו רומה	41 והשפילו קומה
ועתק צוארים:	בנפש רע הומה
אלי רגלו דבק	42 ודבקו כאבק
עצתכם מהירים:	בשרם לא תיבק
...נים לקדשים	43 אשר היו ראשים
ושכלם כנערים:	ודעתם כנשים
הלא טוב הוא להיות	44 ומכל דחיות
ולא ראש לשעירים:	זנבות לאריות
לתלמידיו אשמיד	45 אני צעיר תלמיד
רמיות ושקרים:	לשונכם שהצמיד
אשר חכמתו שת	46 יהודי בן שש
כמו מים זרים:	לכל לשון נשת
ולרבות ככם	47 אני מוסר לכם
בספר נאגרים:	בשומי הבליכם

(37) תדלו בכ"י פואה כ' חדלו ואנכי תקנתי חדלו והוא ל' הפ' (נשלי כ' ה') מים עמוקים עלה בלב אש ואש חבונה ידלכה. וחסלו פכ"י הרב דהיינו חגלו נסחרי חכמותיו ותדלו לפוני פניני מדעות: (38) ע"ד הוי מנחמם כנגד אורן של חכמים (אבות פ"ב מעו) ומה מאד נכון סמכו למליה זלח מליה יראו דקר חרבו וכו' ע"ד שאמרו שם והוי זהיר וכו' שנשיכתן וכו' ועקילתן עקילת עקרב ואעיר פה כי כל הנית הזה לקוח מנשורר אחר קודם להם ורבו דונש מזכירו בשרש כרכב בשם אחד המשוררים ור' יהודי בן ששה המיר סוף הבית "למשפט אציונים" להכינו לחרוזי "מליהו במלות" "ליסר המומרים": (41) ואל תלכו מושך עלמו והארים עמו: (42) חייבק מלשון ובקוהי את עלה יהודה (ירמ"י י"ז ז') (43) אל מחמה על מליה זו כי כן דרכו לחרק במלות מנונות: (44) לשעיריים הכונה על בן קפרון: (46) בני הזה מהלל עלמו כדרך הערביים כמ"ש רש"פ: (47) כאגרים נחפשים:

- 48 בשירתי אמצח
מתוקן ומצוחצח
49 וליום האחרון
לחרפה ולחסרון
50 וליהודה בן דוד
כשיט הבוחן רדוד
51 וגם בן ציקטלה
לחרפה ולקללה
52 וחוא חזד יצחק
ובעפר אשחק
53 אני הביתים
אני ריותים
54 וגם הורדתיכם
ביום קללתכם
55 קללות נמרצת
כמורג חורצת
56 למען יוסר
ולא יהיה מוסר
57 ואשאג כליש
ואחצוב כשיש
58 אשר הפילוך
יום הצלילוך
59 ואקום ניב הרב
וגם שבו ארב
60 אקרב לו אשכר
ואהיה לו אכר
- בני צדק וצח
במלים נחברים:
אשיתך בן קפון
בפי כל העברים:
יהודון הוי שדוד
קראו הנוצרים:
יהי נצח סלה
במנים בשחורים:
אשר ראשו אמחק
ורוחות לו זורים:
אני מביתים
במי רוש המרים:
שאל ורגמתיכם
בשירים נזכרים:
גדרות פורצת
גבעות עם הרים:
לכב עז החסר
פצות פה לשרים:
ואתושך חיש
... שיר שמירים:
וגם השפילוך
ובם אין לך מרים:
ואריב כל בו רב
במשקל נכשרים:
ומזרח בכר
ורועה לעדרים:

(59) הוא ילחם ו' ליקטלה המשוור. (56) עז (57) חיש הוא בן קפרון לבגלי ולחרפות מכנה אותו כן:
(16) ככשרים בתאר זה משמש חלף טוב או כבון כדרך הפייסנים ובנוצח הארכתי מזה צפ' מיוחד:

לפניו עת נבדק	61 סְעֻדָּה לֹא צִדֵּק
נמהרים: כמוכם	ואף כי אבק דק
אשר חכמה אוו	62 כחכמתו רוו
ונחרים: נחלים	בצו יקוו
ושבים וישישים	63 שנותיו כשלשים
קורים: לפניהו	בני ששים
ומשפטיו רצים	64 ואחו נועצים
אדירים: אלהים	ועל פיו מעריצים
ונצח בנגינה	65 בשיר שר בכינה
קירה וכפרים:	בכל עיר ומדינה
אשר שירותיו שר	76 ואין בעולם שר
וקול בשיר הרים:	ואחר שירותיו שר
ופתי או נער	67 לבד מאיש בער
במשקל השירים:	אשר לא בא שער
בהגיון ובהלל	68 ליום ישים הלל
לראשי אשמורים:	ולא יתפלל
בנה נא את ציון	69 ואומר אל עליון
סלה חמא הנעורים:	ולדל האביון
בעמדו נגדך	70 ותשמע עבדך
עלי כל הגרים:	ותמשוך חסדך
לעם אל מזהירים	71 ולא יהיו מורים
טרפות לכפירים:	כעזים וצפירים
בספר קניני	72 ותארנה עיני
לזרים נמכרים:	ולא יהיו בני
ספרי וצורים	73 ויהיו נשמרים
כלהב האורים:	ולא ירמום זרים

- 74 כספרי השונים
אשר הם מוכנים
75 והם הם ספריכם
היוחכם בידכם
76 ובם לא תמצאו
ויד הרב באו
77 הלא התחברתם
ויחד נועצתם
78 פרוק עול בן סרוק
ובספרו ירוק
79 ואתם תלמידיו
אשר תבנו אידיו
80 לעזרו בקשתם
ואחרי כן נסתם
81 וכשל העוזר
כלימתו בזר
82 יעפתם לחרו
באמרם אל לא הוא
83 ישרה עקשתם
ויחדו נפלתם
84 וקויתם נער
לדבר בשער
85 וחוא הזדה בן דוד
ושת כלשד שרוד
86 וחזק את מצחו
והוציא כל רוחו
- וכתבי המונים
לאש הכיורים:
אשר רוב תאותכם
שרופים וקבורים:
כיען יצאו
ויד שר השירים:
ושנה בזהרתם
זקנים ונערים:
והא הוא לא פרוק
גדולים וצעירים:
ורעיו וידידיו
כמספד תמרורים:
ועמו נוקשתם
בפנים נחפרים:
והאזור אזור
לדורי הדורים:
ינעתם לבהו
וחבלי שוא שומרים:
ורבים הכשלתם
ברשת מכמורים:
חזיר בא מיער
במלים מבשירים:
אשר כידוד שם דוד
והרורת נחרים:
ולכו שם כחו
כרעיו הנוערים:

- 87 החֲחִיּוֹת שֶׁם שְׂחֹת ועלג הצחות
נפגרים: בפשר
- 88 נעל רגלי אמר לעולם לא אומר
סחר המסחרים: סחר כסף נאמר
- 89 הלא כאשר נאמר כלהב החמר
לתנור: להב התנורים: וסוחף כמכלה
- 90 ושם כעתיק מעלה ואמר בפסילי
לכולם מזהב 91 ורחב שם רהב
- 92 ופתר הפותה ושנה את דתי
93 שבבים הם שובים ונכח לכלבים
- 94 ויסר נון גרון ומים שם במסכן
95 ויסר נון אנמון ואמר כי ארמון
- 96 וגם דמה עשקה ורוחו בו נקבה
97 ועשקה הוא נחמף ואף כי אש שומף
- 98 וכל מנף רחץ וראשימו מחץ
99 וערבני יורה והחכם אורה
- כפשר נפגרים: בפשר
לעולם לא אומר
סחר המסחרים: סחר כסף נאמר
לתנור: להב התנורים: וסוחף כמכלה
אבנים נגזרים: ומרע טוב אהב
ושרים כבשרים: כמבעיר החוחה
אלהים כפשרים: והמה כשביבים
רעבים נחסרים: כמו נון ההסכן
כמו מים במהירים: כנון אמן אמון
קרית בערים: בכסלה אל עתקה
וחלחל בצירים: וידע זאת כל טף
בימים ויאורים: ותנינים לחץ
ודשם בעפרים: אשר עשקה פורה
פרי המאמרים:

לסכלותו נילה	100 וגם בן צִיִּקְפָּלָה
פלולה לעוכרים:	ותעה במסילה
וכן ויִצְעַק	101 אסוף פתר הזעק
נקרא בפתרים:	ואמר אין צועק
ואשמן ממשמן	102 ומחשך שם אשמן
ואזכר מזכרים:	כאלמן מן אלמן
אשר באל מועל	103 מקרה שם פועל
ובניו בנוצרים:	ותלמודו גועל
קרא שם למקרה	104 והביית יורה
בעדים נכרים:	כאמר המורה
מקרה כס שוה	105 מקדש ומזוה
כמאמר החסרים:	ולא הוא כמשוה
וחתיל כל עלוף	106 וגדול שם אלוף
(ימנדל) ופתרים:	ובניחם חלוף
כלמות וחרפות	107 ופתר באסופות
כמו חרבות צורים:	ואמר כלפות
כרבו הפרוץ	108 ואבן שת חרוץ
לכל רע ביערים:	ועם כל רע ירוץ
כסוחים כנסים	109 וחטא כי השים
קצוצים נגזרים:	והמה כקסוסים
בעדות בדבר	110 וענה שדיבר
והם לשני עברים:	אלי עני חבר
כמו תי"ו המות	111 ושת תי"ו על מות
שניהם נעקרים:	וי"ו תי"ו צלמות
והשריש נו"ן נשא	112 והוריש נו"ן נסה
אספם בדברים:	ונמוג עם אמסה

- 113 יאפור מן אפר
ואחר כן ספר
114 אלי חסרון לבו
בחקו ובכתבו
115 מִנְחָהִם הֶחָמָא
והסב על המטה
116 וע"ו ק"ר חפ"ץ ס"ג
ועת ברח הושג
117 באומרו כי המן
ומה הוא פתרון מן
118 ונא פתר שבור
כדבר קר חבור
119 ידועים לאביר
ולנו בר משביר
120 לבקר שם לדרוש
וגם בקש לחרוש
121 ומזמור שעבר
לעתיד לו חבר
122 כנאם אמר נאם
ודבר אל חנם
23 ועטה ומעוטה
וכבנר עטה
124 ומ"ם מזח הוריש
ושהם לא הפריש
125 ונכים שם באנ"ך
ואמר מהללך
- כשם שחר צפר
כתנות מדבריים:
וחסרון לב רבו
חטאות בספרים:
בפתרון המכטא
כקדש על צירים:
אלי אחור הוסג
ונתפש במצרים:
כמו כן ומזמן
לחם אנירים:
ויסד בית בעבור
וגנוב משירים:
אשר חכמות החביר
לאל לא במחירים:
ביען ריזה רוש
סלעים בבקרים:
למשיח נבר
בעם הם נפזרים:
וישן הוא הנם
הבלים ושקרים:
בקומצם חטא
קללה לדורים:
ונז"ן נגע השריש
כרת מספירים:
ולא בן מה חונך
בשריו הקרים:

ובנוי כבונה	126 ושם חנויה חונה
ומכור כמוכרים:	וקנויה כקונה
ונעול כנועל	127 ושם געל גועל
ונמור כנוטרים:	וכל פעול פועל
ולו שערו כסם	128 אַחֲדִי אחד שם
ונהשב כשורים:	ופיהו בו חסם
כעבר שערך	129 לשונו לא ארך
ולא איר ברים:	ולצים לא ברך
ושם אל לא חלל	130 ומלל לא מלל
ומוריו המורים:	ונפשו לא קלל
ודל"ת מזמן	131 ושת שמן שמן
בתוך העקרים:	כמו דל"ת מדמן
וגם יו"ד מן יקר	132 ויו"ד יבש קרקר
כוו"ם מומרים:	והם מן העיקר
כי דבר לא יוכל	133 ואמר הסכל
ושקט בשמרים:	מדבר באכל
לניב הרב סועד	134 ובהכין הוא עד
ותם הנוצרים:	עדי עולם ועד
ככ"ף ביסוד כנס	35 ואמר בי"ת בכנס
לחדרי מסתרים:	ומקול אריה נס
לשומרי מאכול	136 ואם חדר יכול
תשכל מחדרים:	הלא אימה שכול
והלצים רעיו	137 גרי ומיודעיו
כרע המוסרים:	ומוריו מודיעיו
גרי בהם נכלם	138 הלא אלה כולם
כפפרור בקדרים:	ופניו במ עולם

וכפרות געו	139 הלא כולם תעו
עלי המשברים:	וכחולות פעו
שלוחים בם צירים	140 והנם בספרים
בכל ארץ גרים:	לאנשי מוסרים
אשר ריב לא תאו	141 למען ייראו
כחמא הנשאים:	וקול לא ישאו
בגרון ירון רון	142 וגם כל איש כשרון
בני כל הנזכרים:	והוא כולד קפרון
וקדר הקודרים	143 בניני ההגרים
משנאי העברים:	וילרי המצרים
בתוך מעיו ארב	144 ביען חולי רב
במלים מוסרים:	זאת רב רבו רב
אשר נצב לגדור	145 וזביהודה בן דוד
חרשים נשברים:	ושטח על הדור
וזרע מנחת	146 יהו כל נזין נחת
קרוביו החזורים:	וגם כל משפחת
תהי אם לחרוזות	147 ואת שירתי זאת
לשרי השירים:	ובתיה חוזות
בעיני כל יקר	148 ואת פשרה יקר
לפשר הפשרים:	וגם יהיה עיקר
לפשרי ולשירי	149 כמו הוא עוקרי
נביר כל המורים:	דבר דונש מורי
לכל בית ישראל	150 יחיהו האל
מקבץ נפזרים:	ויראהו גואל
בנועם אמרותיו	151 וישיר שירותיו
בניגון כנזרים:	לאל במעונותיו

152	ובית דוד דורים	ובית אהרן עובדים
	ובית לוי מורים	ערבים ובקרים:
153	ונשב במנוחות	שבעים בשמחות
	ויום ההוא צחות	יהו הכל דוכרים:
154	ובאל נסער	וכל יום נועד
	לגיל כיום מועד	וליל הכפורים:

הקדמת יהודי'ן ששת לתשובותיו

אחל במלים צרופים בענינים. זקוקים למאד מתוקנים. ואת פשרי
אמץ כרבי יונים. ואעידה לי עדים נאמנים: ואריב בלצים
שיר הרב ננבו. ובקנאתם בו עצמותם רמבו. וכבר תמים יתעבו.
ומכתבים עמל כתבו: ויתקבצו המונים. וישאו בפתר התורה
פנים. ויהיו לאחור ולא לפנים: ויראו להגלות רב הנבזים. הדומים
לכלבים ההווים. ושלחו באש יחודה מן הלועזים. וישלח
יחודה את גדי העזים: ועת אחזה החנפים רעה. ובוש כל
כוזב בשקר בדה. ובקש שלום ובא קפדה. ויחרד יצחק חרדה:
אשר הכהו תלמד האביר. כחרפה אשר לא יוכל להעביר.
ועוד יוסיף חמאים להצביר. בבלי דעת מלין יכביר: וגם אמר
לרב התיצבה. לא בחיל ולא בצבא. וכאשר נפשו יאבה. הן
תוחלתו נכובה: גדי להלחם בארי נכסף. ולעזור לו שועלים
אסף. וכמעט בשניו שוסף. זכור מלחמה אל תוסף: הלא כל דל
ברעתו ימך. לכתוב הבל ירך תמך. סכל על כל סכלים בדבר נסמך.
אני אשיבך מלים ואת רעיך עמך: ילדת לשנים עשר ירחים. רוח
בשומך בשיחים החנחים. וגם פסוחים. פתרון פסוחים. על כן
סביבותיך פחים: ואם תאמר לתשעה חדשים. ילדת הנשים ולא
האנשים. יענו לך צעירים וישישים. ויהי כך מן הנשים: הלא
גדולכם בן ציקמלח. האור מאור שמש אפלה. ומדברות צדק
דברה בטלה. שקר מדבר צדק סלה: לגבי חומר ארודד גבו.
וצים [וצנים] שנונים אביא בקרבו. עד יאמר הוא ורבו. יאבד
יום אנלד בו: ומרוב צוקה וצרה. יקללו יום למדו בו תורה. לאמר
אל תהי בו אורה. ואל תופע עליו נחרה: ובן דוד אתן קלסה
בארצות. על החבלים ששפתיו פוצות. להכניעו פתוחות לקמוצות.
ולשמו מרמס כטיט חוצות: ולא אוסיף עוד ארחם. תלמידי
מנחם ומנחם. אשר יאמרו בשאול יד לא תנחם. משם ידי
תקחם: ואכרית שמותם ואכחידם. ומעל פני האדמה אשמידם.
ואמחצם ואכלם ואובידם. ואם השמים משם אורידם:
ואקום לכרי ואשברה שבים. ואריק כליים. ואצלר גדיים.

ומֵאֶרֶץ אֲבָד זֶרַע וּפְרִים, וְאִם יִסְתְּרוּ מִנְּגִד עֵינַי בִּקְרָקַע
 הַיָּם: כְּסִילִים בְּלִי דַעַת מְלִים חֲשִׁיבוּ. וְנִלְכְּדוּ בִּשְׁחִיתוֹת
 הַמִּשְׁחִית אֲשֶׁר הִצִּיבוּ. שׁוּבוּ שׁוּבוּ וְאֵל לֵב הִשִּׁיבוּ. וּרְיֹבוֹת שְׁפָתַי
 הִקְשִׁיבוּ: נִמְסוּ אֲסוּרִים אֲשֶׁר אִסְרָתָם: וְהוֹתֵר הִקְשֵׁר אֲשֶׁר
 קִשְׁרָתָם. וְשׁוּבֵר הִפְחִירוֹן אֲשֶׁר פִּתְרָתָם. חֲרָשָׁם רָשַׁע עוֹלָתָהּ 5
 קִצְרָתָם: מֵאִסְתֵּם דָּבָר מִן הַלְוִיִּם. אֲשֶׁר שָׁמְעוּ הַלֵּךְ בְּכָל הָאִיִּם.
 וּשְׁשָׁתָם בְּנִהֲקַת פְּרָאִים וְקוֹל גְּדִיִּם. וְהִפְכָתָם דְּבַרִי אֱלֹהִים חַיִּים:
 הֲלֹא אִם יִדְבֹר עִם כָּל עַם בְּדַתְנוּ. יִתְּאוּ לַהֲיֹת מַעֲדָתֵנוּ. וַיֹּאמְרוּ
 כִּי יִשְׁמְעוּ חֲכֻמָּתֵנוּ. "אֵךְ שָׁקֵר נִחְלוּ אֲבוֹתֵינוּ": וְאִם יִבְנוּ עַל אוֹמֵץ
 שִׁירֹת סִידֵר. וּפְרִץ כָּל נֶבֶן וְחֹכֶם גִּדֵּר. וַיִּתְּנוּ לוֹ כְּבוֹד וְהִדְרָה. וַיַּעֲרֹב 10
 וְכָל נִשְׂאֵי קֶדֶר: אוֹסִיף בְּבִנְיָנוּ. וְאִדְבֵּר בַּהֲקֻמָּת פִּתְרוֹנָיו. דְּבַר
 דְּבוּר עַל אִפְנָיו: וְאִם יִתְמַחוּ מִפְּתַח שְׁפָתַיִם. כָּל חֲרֵי יְהוּדָה
 וְאַפְרַיִם. בְּרִיב עִמָּכֶם קִצְרֵי יָדִים. גִּמּוּלֵי מַחֲלֵב עֵתִיקֵי מִשְׁדֵּיִם:
 לְכַבּוֹד מִמֶּלֶךְ שְׁאִילַת הַשְׁוֹאֵל. אֲשֶׁר חֵי מִשְׁחַת גּוֹאֵל. נִגְדֵּי כָל
 קֶהֱל יִשְׂרָאֵל. אוֹרָה אֲתֹכֶם בִּיד אֵל: וְאִם לֹא אוֹכֵל לִיִּשְׁר דְּרִכֵּיכֶם. 15
 כִּי אֵל שִׁלְחָכֶם בִּיד פִּשְׁעֵיכֶם. וְרוּחַ תִּרְדְּמָה נִסָּךְ עֲלֵיכֶם. וַיַּעֲצֵם
 אֶת עֵינֵיכֶם: אִפְתּוֹר תּוֹרַת יְיָ בְּאִמוּנָה. וְאִשְׁלַח לְכָל מְדִינָה וּמְדִינָה.
 סִפְרִים בַּחֲקֵר וּבְחִינָה. וַיִּדְעוּ תוֹעֵי רוּחַ בִּינָה: וּבִבְאֵרֵי עֵתֵר
 שִׁירָתִי. בְּאֵר הַיִּטֵּב בְּסִפְרָתִי. תַּעֲרַף כִּמְטֵר דְּבִרָתִי. תוֹלֵל כְּטֵל
 אִמְרָתִי: דְּבַרִי פִי חֲכָם חֵן. הֵם דְּבַרִי מִלְּמַדֵּי הַבּוֹחוּן. מִלְּמַדְכֶם אֲשֶׁר 20
 הָיָה לוֹ סִיג. וְנִכּוֹל הַתּוֹרָה וְהַמִּבְטָא הַסִּיג: הַשִּׁיב בְּעֲלִיו מֵאֲתִים
 תְּשׁוּבוֹת. הוֹדָה לוֹ בְּחֵן כָּל אֲנָשִׁי לִבְבוֹת: וַיַּחַת מִנְּחָם וְלֹא עָנָה
 בְּמִלָּה. וַיִּדַּע כִּי רָפָא עַל נִקְלָה: וְאִתָּה חִפְצָתָם לְהַצְדִּיקוֹ בַּחֲמִשִּׁים.
 מִן הַמֵּאֲתִים עַל פִּי בֶן הַתִּשְׁיִים. וְפִי בֶן מוֹכֵר בְּכוֹרָתוֹ בַּעֲדֵשִׁים.
 וְלֹא נִשְׁאֵר בִּידְכֶם בָּנִים כַּחֲשִׁים. אֶחָד אַחֲזוּ מִן הַחֲמִשִּׁים: וְעֵתָה 25
 הָטוּ לְתִשְׁבוּתִי בְּחֵן אֲזִינֵיכֶם. וְלִתְשׁוּבוֹת רְבוֹת כְּמוֹהֵן מִחֲמֵאֲתֵיכֶם.
 לְהוֹדִיעַ אֲתֹכֶם בִּשְׁתִּיפְנֵיכֶם. עַל כִּי הִרְבִּיתֶם הַבְּלִיכָם. וְהוֹדַעְתֶּם
 לְכָל עֲצָלוֹתֵיכֶם. וְרוּב סִכְלוֹתֵיכֶם:

אלה התשובות על תשובות תלמידי מנחם

וקויתם נער	חזיר בא מיער
לדבר בשער	במלים מוכשרים
והוא הודה בן דוד	אשר כידוד שם דוד
ושם כלשד שרוד	והרות כהרים

5 **השיב** מלמדי רב דונש ישמרהו האל ויביא בימיו לציון נואל
 על מנחם מלמדכם בהביאו כידודי אש יתמלטו (אליב מ"ח) סלמדי
 (י"ח) בחלק אחד עם והכה בכידור או ברוד (מ"ח כ' י"ד) ואמר לא יחכן ערך
 לדמות הלפידים בקדרות וכידוד ופחרון כידודי אש להבי אש וגם
 אמר יחכן להיות הכ"ף בראש המלה נוסף ויפתר בלהבי אש ולא 87
 10 מצא פתחון פה בתשובה הזאת מנחם כאשר לא מצא ביתר
 התשובות והרביתם אתם חבליכם באמרכם אין כידודי אש כי
 אם בקדרות אש ורודי אש ואין לנו במקרא כמו דוד כידודי ולא
 ידוד כמאמר הבער השרוד :

לשרי והשיב עלי מנחם בהביאו בחלק אחד נהפך לשרי (תפלים) ע"י
 15 עם וארל שרוד (ירמיה ד' ז') ואמר כי הלמ"ד מיסוד חסוכות
 המלה ופתרונו עם לחי וכמוהו והיה מעמו כמעט לשד השמן וכמדבר ת"ו
 (י"ח ח') ופתרונו כמעט לח השמן. ואתם בסכלותכם אמרתם אמר
 מנחם ותהיו שחוק לכל הספרדים באמרכם לשד השמן כמו על
 שדים סופדים, ופתרתם אותו והיה מעמו כמעט אש לשד השמן
 20 הוספתם לפתרון אשר ולא יצא הדבר כשר כי לו הירא לשד
 משדים אמר כמעט שד השמן בלי תוספת למ"ד בקמיצת שמן
 ולא אמר לשד השמן ולא שד השמן כאשר אמרתם כי אין דרך
 הלשון לומר זרוע השמן ולא זרוע שמן כי אם זרוע שמנה וזרוע
 רזה ולא יאמר זרוע רזון ולא שת שמן בפתיחה מטנה כמוהו נקוד

הפסוק אשר הוא כמו כי אם אסוך שֶׁמֶן (מ"ב ד' ב') ולא כאשר אמר בפירושו המקונן על נפשו "אנה אוליך את חרפתי צלמו יסתיר את ערותי" וקיים בנפשו מאמר אחד השרים כאשר כמהו מן הנבערים "מחתת האויל מכטא שפתיו וגם גזור כמו חרב לראשו ולא ידע בער משנאו וצרו בהרעות לנפשו":

5 הרוות והשיב על מנחם בהביאו על בקעם הרוות (ענוס ח' י"ג) עם הרים נזלו (שופטים ה' ה') ויאמר אין הוא כי אם כמו הרה ערך וילדת (בראשית כ"ז י"א) ואמרתם לו היה כמו הרה וילדת היה נקוד בשתי נקודות לטמיכת כמשקל יפות המראה (סס מ"א ד'). התשובה עליוכם הלא הנה הכתוב במנחם יכזיב אתכם עם מלמדכם מנחם 10 ככתוב אז יכה מנחם את תפסח (מ"ב כ"ז כ"ז) אמר הקדושה ולא הקדושה והעד הנאמן על הדבר הכתוב מנצריהם תשלח באש ובקריהם בחרב תהרג ועולליהם תרמש והרוותיהם תבקע (סס ח' י"ב) בקמיצרה גדולה נקוד ולא בשתי נקודות ולא תכלו לומר כי והרוותיהם הסמוכות לעולליהם כמו הרים הנבוכים. התבוננו 15 ומחטאותיהם היו חמומים ומדבר שקר וכזב תהיו רוהים פן יצמיחכם "אלהים:

ולכו שם נחו

וחזק את מצחו

כרעיו הנוערים

והוציא כל רוחו

20 והשיב על מנחם באומרו כי לעזרת אדם בריבו (קניות ב') תמיה בלא ה"א כמו מי האומר שאול ימלוך עלינו (ש"ס ח' ב') ערך ויאמר אין זה תמיה כי אם דבר גזור, ופתרון י"י לא ראה (קניות ב') לא חפץ ולא רצה, ותאמרו אתם ברוב כסלתכם כי פתרון מנחם התמוה טוב מפתרון חרב, וגם הוספתם לחטוא חטא על חטא מנחם באמרכם בפתרון כי לא האויב מלכו וינא בני איש (סס) 25 מכחו הוספתם האויב וקראתם האויב כח ואין לנו במקרא לב במקום כח ותאמרו בפסוק הוא אמור באל אלהים י"י כי נאמר

בעיני יי' כי יראתם את יי'. והפסוקים לפניו כי לא ענה מלכו
 (סס) כי לא יזנח (סס) כי אם הונה (סס) יורו כי הפסוקים כי לא
 ענה מלכו באל אלהים יי'. ופתרון כי לא ענה מחפצו ורצונו
 כאשר אמר הרב בפתרונו וחיוק אותו בדמיונו ככתוב השמר לך
 5 פן תעלה עולותיך בכל מקום אשר תראה (דברים י"ב י"ג) פתרונו תחפוך
 ויורה עליו הכתוב אחריו כי אם (אל המקום) (במקום) אשר יבחר יי'
 (סס סס י"ד) וגם להטות משפט גבר (קנות ג') בפתרונו נכשלחם ביען כי
 אמרתם כי לא יטה גבר במשפט כי אם נגד פני עליון ובדבר
 הזה לא סמכתם משפט אל גבר ותעשו משפט גבר שהוא פתוח
 10 קמץ ברוע פתרוניכם, וגם מפי עליון לא תצא הרעות והטוב (סס)
 תמוה פתרונם ואין הוא כי אם גזור מעשה בני האדם אשר לא
 יצאו מפי צור יולדם ויורה עליו מה יתאונן אדם חי (סס סס) הלא
 התכוננו כאמרו מה יתאונן אדם חי הריחיק הרעות והטוב אשר
 הם מעשה בני אדם להיות צאתם מפי בוראם והמה בקשו חשבונות
 15 רבים כחטאם כאשר עתה בקשתם ובאמרי פיהם נוקשתם:

חוחים שת שוחור וחונות כנחור

ועל הצחור בפשר נפגרים

והשיב על מנחם באומרו ויתחבאו העם במערות ובחֲוֹתִים (ס"ח) עי'
 חסוכות ח"ח י"ב ו) פתחים ושיחים כי אם כשושנה בין החוחים (ס"ח) ח"ח
 20 ואמר כי הנעת הוי"ו כהנעת הוי"ו ובִּדְוָאִים (דס"י) כי ל"ה י"ג). ותשובותיכם
 בזאת כי לא יתכן לשקול חוח כדוד כי דוד נקוד בתוך המלה
 וחוח נקוד מלמעלה. אמרו נא פתאים נמהרים הבמסורת מצאתם
 אלה הדברים כי הנקודים ממעל אסורים ולא יהפכו לשני עברים
 בחוחים ובחֲוֹתִים להיות כדודים ודודים או מלבכם אתם בודים או
 25 הוגד כלילה לנין התישים בנפול חרדמה על אנשים עם התשובה
 אשר היא עקרים כי החוחים כשיחים באמריכם לו היה במערות
 ובחֲוֹתִים כשושנה בין החוחים אמר הכתוב ויתחבאו העם במערות

עי'
 חסוכות
 ח"ח
 ערך
 חוחים
 דף
 100

ובין החו"מים אם לא יאות להשיב על סבלותכם אשיב כזאת עליכם
פן תהיו חכמים בעיניכם ונגד פניכם נבונים באמרי הלא החו"מים
כפשתים והנה הפשתים נאמר בהם ותטמנם בפשתי העץ (יהושע ב' ו')
כאשר נאמר ויתחבאו העם במערות ובחוחים היא החביאה רחב
את המלאכים. והתבוננו ויהיו תמיד בוכים, על דברי אלהים חיים 5
אשר אתם הופכים:

והשיבותם על הרב במשקל השיר תשובות קרות באמרור
שכורות במשך העון כחבלי השוא באמרכם עשות
מהחונה נע ומהנע חונה וכתבתם החטאה בספרכם פעמים
רבות ולא יתכן לאמר מהחונה נע ומהנע חונה כי אם מהנע נח 10
ומהנח נע ומהחונה נוסע ומהנוסע חונה וחמורים כמכם
אשר לא יבינו מה בין נח לחונה איך ימצאו מענה לשון להשיב
על כוננה ספרי חכמות ושם טוב קונה:

ע"י
השונות
ח"י
דף
21
ער
29

(*) ועתה שמעו נא תשובתי עליכם בהניח
הרב הנע ובהניחו הנח ובהביאו
בלשון היהודית במשקל לשון הערבית
בשיר לו לא הנע הנח ולא הנח הנע כי
אם כמשפט הערב לא הירא לו לאדם
לאמר כי דונש בן לברט חטא בשומו
משקל למבטא בהביאו השיר בלשון
יהודית במשקל בלשון השיר הערבית למען
כי יסד לנו בשירותינו יסוד לא הוסד בימי
אבותינו ושם בשירות גבולות קצובות
לדבק אתהן בלבבו ולו זממתי קצת תהלת
השיר השקול לספר לא די לי לכתוב בהן
ספר. לכן אמרתי כי לו הנח הנע והנע
והנעם עלי עלה וסכה כי התנועות נורות על העצם הנכון זהו חורף תשובתו.
אלה דברי החכם פינסקר בלקושי
קדמוניות דף ס"ה

הבינונו השנה תלמידי מנחם ועתה 15
נשבע מה שהשיבם יהודי
כן ששם תלמידו של דונש תוליד דבריו
הוא שהחירות השניה דהיינו הנעת
הנח והנחת הנע יש לה דוגמאות במקרא
על מה שחשמואל ולפיכך יוכשר בלשון
להנשור להשפוט בה כשהוא נדחק
לה ללודך המשקל חזק שיהיה חזק
שני נחיש בהנה מורכבת מונועמה 20
מכרית אותו להחזיק הנח הנקשר מנועה
ע"י חילוף התנועות זאת היא חוליה
מזה שהוא מוכרח לגמרי אלף תנועות
החולס והקצן והלירה ישארו על
מחבנותם הראשונה כמו שיחפון המנחם.
העברי אשר על כן אטפ"י שש הנע
(ד"ע הכ"ף במלת אובלר) להיות 25
נח ונ"ע החולס במקומו עומד והנח
ההרש חזק מזה אותו מוקומו ולא
יהיה כן טוב חזק לחוש לשינוי המוקן

הנח בשיר כאשר עשו בני הערב לא היה בו חטא לא מעט ולא רב ואף כי הנעת המלה הנחה והנחת הנעה בלשון היהודית במקרא נודעה כמו בצר לי אַקְרָא י"י (ש"ב כ"ד ז') אין במקרא כמוהו אַקְרָא נע נקוד ההניעה ופתיחה גדולה ושאר אקרא נקודים בשתי שתי נקודות, וכמוה הקשיבה ועשה (דניאל ט' י"ט) הקוף נע נקוד בשתי נקודות ופתיחה גדולה נבדל מן הקשיבה לי וענני (תהלים נ"ה ג') שהיא נח נקוד בשתי נקודות בלא פתיחת הה"א ההנעה וכמוהו אשרי הגִּבְחַר ותקרב (תהלים ס"ה ה') הבי"ת נע בשתי נקודות ופתיחה גדולה ורבים כמוהם נחים והיה ראוי להיזר נעים והנם במסורת 10 נמסרים וכה הם נחברים מחסה ג' במקרא רפים נעים והשאר חזקים נחים ואלה הם הג' אלהים לנו מַחֲסֵה (תהלים מ"ו ב') אלהים מַחֲסֵה לנו סִלָּה (שם ס"ב ט') וי מַחֲסֵה לַעֲמֹ (יחזקאל ד' ט"ז) והשאר מחסה נח כמו ולמַחֲסֵה ולמסתור (ישעיה ד' ו') וכמוהו יִהְיֶה (במדבר כ"ח כ"ג) נקוד בשתי נקודות ושעמו עומד ביו"ד יִהְיֶה וקדמות (יהושע י"ג 15 ה') נע נקוד בב' נקודות ופתיחת ההנעה ושעמו בצד"י וכמו אלה במקרא רבים התבוננו כם בנים שוכבים ואל תדמו במצדיקי הרבים המזהירים לעד כנוכבים:

ע"י
תשובות
ח"מ
97
25

והתשובה עליכם באמריכם נסכלתם וברוב הבלים כי הפך הרב הקמץ לפתוח והפתוח לקמץ והמלה הנקודה מלעיל לקמוצה חטופה כמו "בלבות המורים" להקמרת השירים, שמעו נא בנים נבערים והפתיחה אין ביניהם במשקל מגרעת ולא נעדרת

ומעתה נבאר דבריו האחרונים שהכרחנו לעיל לתקן בהן חזיה טעיות: והתשובה עליכם בחמירכם וכו' כי הפך הרב הקמץ לפתוח והפתוח לקמץ והמלה הנקודה מלעיל לקמוצה חטופה חולס כי החולס נקרא חלל המקורה מלעיל לגבי יתר התנועות יעוין בנערכת ריש אות חל"ץ א"ב מן חד וחד חד מלעיל וחד מלרע ולית דכוסהון ומה שפלטתי בהשאלה עם מקורות הקמץ בנקוד השאורים לקמולה חטופה כמו בַּלְבֻּת המורים להקמת השירים שמעו נא בנים נבערים והפתיחה 'הסגולה' אין ביניהם במשקל מגרעת ולא נעדרת ואינו נושך שום כו' ושאר ח"כ כמו שהוא' ואמרנו בַּלְבֻּת וּלְאִפּוֹס (כן נקרא החולס במקורה) נקוד מלעיל (הוא מנחש חטופה לק"ח) כ"א נשאר חולס גם במקלס המשקל ונלכדות קמץ חטף (ל"ל ולא בַּלְבֻּת כמו שתקנת) ובפתיחה גדולה אין ביניהם במשקל שיר הערב לא רב ולא מעט (ולאו גם הפתח גדול אינו מולא נ"ם וא"כ אין בהסברה אלא נח אחד ואינה לריכה ח"כ לחלוק התנועה):

ואמרנו פְּלִפּוֹת הַמּוֹרִים מִלֵּאפּוֹם נִקּוֹד מִמַּעַל וּבִלְפֹת קִמָּץ חֲטִיף
בַּפְתִּיחַ גְּדוּלָּה אֵין בִּינֵיהֶם בְּמִשְׁקַל שִׁיר הָעֵרֶב לֹא מַעֵט וְלֹא
רֵב וְהַחֲבוּנָנוּ פֶּן תִּכּוּ בַּחֲזוּרִים וּבִנְרֵב:

פִּגְרוּ וְהִשִּׁיב עַל מִנַּחֵם בַּפּוֹתָרוּ אֲשֶׁר פִּגְרוּ (פ"ח ל' ס') אֲשֶׁר נִשְׁאָרוּ
וְאָמַר אֵין לְמַלְה זֹו דְּמִיּוֹן וְדַמָּה אוֹתָהּ לְלִשׁוֹן אֶרֶם כִּי הָרֵם 5
תַּהֲרֵסִם (יחזקאל כ"ג כ"ד) וּמִתְרַגֵּם אֶרִי פִּגְרָא תַּפְגְּרִינּוֹן וְתִאֲמָרוּ בַּחֲסָרוֹן
דַּעֲתַכֶּם כִּי לְדַמּוֹת לִשׁוֹן לְלִשׁוֹן הוּא מִדַּעַת נַחֲסָרָת וְאַתֶּם תִּרְאוּ
מִלְּמַדְכֶּם מִנַּחֵם אִם מִצָּא עַד לְמַלְה מִן הַמִּקְרָא בְּלִשׁוֹן הָאֶרֶם
יַעֲיִדְנָה עֲלֵיהָ וְאִם מִצָּא לְמַלְה מִלְּה דּוּמָה מִן הַמִּשְׁנָה יִדְמָנָה אֵלֶיהָ
וּכְבֵּר הוֹדִיעַ הָרֵב בַּסֵּפֶר תְּשׁוּבוֹתָיו עַל מִנַּחֵם רִבְכֶּם כִּי אֵין לְדַמּוֹת 10
דְּבָרֵי לִשׁוֹן הַיְּהוּדִית לְדְבָרֵי הָעֵרֶבִית כִּי יִהְיוּ בְּמִבְטָא קְרוֹבִים
וּבַפְתָּרוֹנָם זָרִים כְּמוֹ אֲרַחֲמִךְ יי חֲזָק' (תהלים י"ח ז') אֲשֶׁר לֹא נוֹכַל לוֹמַר
כִּי הוּא כְּמוֹ רַחֲמִיךְ יי רַבִּים (תהלים קי"ט) כִּי אִם בַּחֲבָרוּ בְּלִשׁוֹן אֶרֶם
אֲשֶׁר תִּרְגְּמוּ וְיֵאָחֵב יִצְחָק (רַחֲשִׁי כ"ה כ"ח) וְרַחֲמִים וְכְמוֹהוּ בְּבִקְרִיאֲכֶל עַד (ס)
וְעַתָּה כ"ז) אֲשֶׁר לֹא תוֹכַל לְחַמְשִׁילוֹ אֵלֶי עַד כִּי יָבֹא שִׁלְהָ (ס ס) כִּי אִם 15
לְלִשׁוֹן אֶרֶם שִׁלַּל עֲדָאָה וְכְמוֹ אֱלֹהֵי אֲשֶׁר פִּגְרוּ לֹא נוֹכַל לְדַמּוֹתוֹ אֵלֶי
כַּפְגֵּר מוֹכֵם (יִסְעִיָּה י"ד י"ט) כִּי אִם לְלִשׁוֹן אֶרֶם כִּי הָרֵם תַּהֲרֵסִם (שְׁמוֹת
מ"ב כ"ג) אֶרִי פִּגְרָא תַּפְגְּרִינּוֹן וְכְמוֹ אֱלֹהֵי בַּמִּקְרָא גְּלוּיִים לֹאֲשֶׁר אַתָּה
קוֹרָא וְכֹל יוֹדֵעַ דָּת וְדִין יִבְחָרוּ וְנַהֲרִסּוּ בַּפְתָּרוֹן פִּגְרוּ וַיִּמָּאֲסוּ כִּי פֶשֶׁר
נִשְׁאָרוּ לְמַעַן כִּי פִתְרוֹן הַמִּלָּה בְּדַמִּיּוֹן בְּלִשׁוֹן הָאֶרֶמִית טוֹב מִן 20
פַּתְרוּנֵיהֶם בְּלִי דְּמִיּוֹן מַחֲזִיקִי בַּתְרַמִּית:

נַעַל רַגְלִי אֲמַר לַעֲוֹלָם לֹא אֹמַר

סַחַר הַמַּסְחָרִים בִּיעֵן לֹא שְׁמוֹ

סַחַר כֶּסֶף נֹאמַר הֵלֵא כֹאֲשֶׁר נֹאמַר

לֵהֵב הַתְּנוּרִים בִּלְהֵב הַחֲמֵר

וְתַמְהָתִי מֵאֵר חֲסִירֵי הָדַעַת כִּי בְּאִמְרַנֶּם עַל הָרֵב בִּשְׁרִירֵי אֲשֶׁר
לֹא נֹאמַר בְּיִשְׂרָאֵל כְּמוֹהוּ אֲשֶׁר הִשְׁיִבוּתָם עֲלָיו בְּדִבְרוֹ

ע"י
הסוכות
ח"מ
ערך
פג
דף
96

ע"י
הסוכות
ח"מ
ערך
נעל
דף
56

הוא האמור בשירו **נְעַל רַגְלִי** בשתי נקודות תחת חנו"ן אמרתם לא יתכן לאמר נעל רגלי וכן לא יאמר מכל דומיו משמורת ופעלים כמו נחל שער להב גזרתם בחכמתכם כי לא נא לעולם להב המזבח ונעל רגלי ומחץ מכתי (שע"י ל"ז כ"ו) בב' נקודות ואני אומר כי יסמכון בשתי סמיכות בפתיחה גדולה ובשתי נקודות ביען כי מצאנו דברים רבים בשתי סמיכות נסמכים כמו סריסים הנסמך בשתי סמיכות ככתוב וישאל את סריסי פרעה (בראשית מ' יז) סמוך בשתי נקודות וסריסי המלך (דברים כ"ה) סמוך בקמיעה גדולה וכמוהו מקל לבנה (בראשית ל' ל"ז) בשתי סמיכות בפתחת גדולה מקל תפארה (ירמיה מ"ה י"ז) סמוך בקמיעה קטנה וכמוהו זרע אשר עליו בסבלתכם גזרתם כי לא ישתנה הוא וחבריו במבטאו והנה הוא נסמך בשתי סמיכות ככתיב גד לבן (שמות ט"ז ל"ה) והמן פזרע גד (דברים י"ח י"ז) בשתי נקודות וכאשר גזרתם על נעל וזרע כן גזרתם על כתף וחבריו כי לא ישתנו בסמיכה והנה כתף סמוך בשתי סמיכות על פתחים כנרת (דברים ל"ד י"א) סמוך בפתיחה קטנה ועפו בכתף פלשתים (שע"י י"ח י"ד) סמוך בקמיעה קטנה ועל משקל נעל להב ומחץ שאמרתי לכם כי תתכן שתי סמיכות ככת' כי טוב סחרה מסחר כסף (מסלי ג' י"ד) נסמך סחרה בפתיחה גדולה ונסמך מסחר כסף בשתי נקודות כי כאשר נאמר סחרה וסחר כן נאמר להבה ולהב המזבח וממשקלם ומחץ מכתי וכמשקלם נעל נעל רגלי בשתי סמיכות בפתיחה ובשתי נקודות והתבוננו ואל תשכחו אלה המדות כי הנני בא קרנים לידות:

וחטא כי השים כסוחים ככפסים

קצוצים נגזרים

והמה בקסוסים

והשיב על מנחם בפותרו קוצים כסוחים (שע"י ל"ב י"ב) לשון הידוש

הוא ואיננו כי אם כמו וכרמך לא תזמור (ויקרא כ"ה ד') אשר

מתורגם לא תכסה ופתרוננו כסוחים כרותים שרופה באש כסוחה

(מסלי פ') כרותה ותאמרו אתם כי פתרון מנחם לשון הידוש בלי

דומה טוב מפתרון הרב המדמהו ללשון הארמים לכן הייתם שחק
לכל העמים:

	ושת ת"ו צלמור	כמו ת"ו המות	
	ו"ו ת"ו צלמות	שניהם נעקרים	
5	והוריש נו"ן נסר	והשריש נו"ן נשא	
	ונמוג עם אמסר	אספם בדברים	
	וענה שדבר	כעדות בדבר	
	אלי עני חבר	והם לשני עברים	
ע"י	וענה והשיב על מנחם בהביאו וענה נאון ישראל בפניו (הפסע		
חשובות	ה' ה' בחלק עם עני ודל (לפניה ג' ד') ויאמר לא יתכן להיות	10	
ס"ו	כי אם בחלק ויקם בי כחשי בפני יענה (איוכ כ"ז ח') והבי"ת הנוסף		
ערך	בלשון הזה יעיד עליו כי הוא לשון עדות כמו לענות בו סרה (דברים		
וענה	י"ע ע"ז) שקר ענה באחיו (שם י"ע י"ח) ויי ענה כי (רות ח' כ"א) גם הוא		73
דף	מלמדכם עם ענו בכבל רגלו (תהלים ק"ה י"ח) כי לא ידע דרך המבטא		
	ולא שבילו:	15	
ע"י	בצלם והשיב על מנחם בהביאו אך בצלם יתהלך איש (תהלים ל"ע		
חשובות	י' בחלק אחד עם בצלם אלהים (רשעים ח' כ"ז) ויאמר אין		
ס"ו	הוא כמוהו כי אך בצלם הוא יסוד צלמות ופתרונו אך בחשך		
ערך	יתהלך איש איכבה יאמר כי בצלמו ובתבניתו יהמה ויצבור הכסף		
ללמוד	האיש ההוא כי אם כאשר אמר הרב בפשרו אך בחשך יתהלך	20	
דף	איש כמו בחשכה יתהלכו והו"ו והת"ו נוספים בצלמות כו"ו ת"ו		
90	אלביש שמים קדרות (ישעיה כ' ג') אשר הם נוספים והנערת הו"ו		
	והת"ו בצלמות והנחתו בקדרות כהנחת ו"ו תור בקיבוץ תורים		
ע"י	והנעת ו"ו שור בקיבוץ שורים:		
חשובות	נסותם והשיב על מנחם באמרו כי יסוד נסותם את י"י (שמות י"ז ז')	25	
ס"ו	הסמך לבדו למען כי מצא מ"ס ומריבה (שם שם) ועל		
ערך			
נסותם			
דף			
80			

ועל נסותם את יי' (סס סס) ויאמר כי נסותם הוא מן הפעלים השניים ולא נוכל להפילו בעלי הנו"ן למען שם מסה ואם על נסותם נקרא שם המקום מסה כי יש לנו שמות על אודות במגרעות ותוספות וחלופים ותהפוכות מן הנקראים בתוספות 5 אברהם על אודות אב המון (ראשי"ת י"ז ה') ומחנקראים במגרעת מסה על אודות נסותם ומן הנקראים בחלוף נח על אודות ינחמנו (סס ה' כ"ט) ומן הנקראים בתהפוך מן העצבים (ע"י דה"י ח' ד' ט') והתבוננו כלבים אשר ברוב קנאתכם נרקבים:

נמנו והשיב על מנחם בפתרו נמונו כל יושבי כנען (שמות ט"ו ע"ז) ע"י
 10 לשון תמס הוא ויאמר אין פתרון נמונו מלשון תמס כי אם מלשון נע כי איככה תוכלו לומר אתם אשר אמרתם כן אמת אמר ערך
 מנחם בפתרון נמונו נמסו ולא מצאו בני ישראל מיושבי כנען נמו
 אחר כן חיים והעד הנאמן על פתרון נמונו כי הוא כמו הכת' והנה 4
 החמון נמוג וילך והלם (ש"ח ח' י"ד ע"ז) ושפתותיהם כלמו בלום ואל
 15 תתברכו לאמר לנו שלום כי אין לכם שלום כי אם חרפתי ודראון עולם:

כשם שחר צפד	ואפור מן אפד	
כתנורת מדברים	ואחר כן ספד	
וחסרון לב רבו	אלי חסרון לבו	
חמאות בספרים	בחוקי ובכותבו	20
בפתרון המבטא	מנחם החמא	
קפש על צירים	והסב על מטרי	

צפד והשיב על מנחם באמרו כי פתרון צפד עורם (איכה ד' ה') ע"י
 שחר ויאמר אין פתרונו כי אם דבק ואתם לא רציתם פתרון ערך
 25 חרב כאמרכם לו היה פתרון צפד דבק לא אמר על עצמם (כ"א) אל
 עצמם כמו דבק לשון יונק אל חכו (סס ר' ד') התשובה עליכם דעו
 4

כי אל ועל באים זה במקום זה בכל המקרא אל במקום על
 ככתוב ולמהלא שמרת אל אדניך (ש"א כ"ו ט"ו) וכן אמר אחר כן לא
 שמרתם על אדניכם (שם שם ט"ז) ויפשו אל הגושרי (שם כ"ז ח') ויפשו
 על הנמלים (חזק ח' י"ז) וישב אל הסטה (ש"א כ"ח כ"ג) על הסטה (רש"י
 נ"ח ב') התבוננו וראו כי רבכם חטא ולא ידע דרך המכבא: 5

וע"ז ק"ר חפ"ץ ס"ג	אלי אחר הוסג
ועת ברח הושג	ותפשם במצרים
בשומו את המן	כמוכן ומזומן
וד"לת הזדמן	בתוך העקרים
ובקלון שבע	וגם בבזין טבע
בשם בית יצטבע	כמו ט"ת מקטרים

מן הוא והשיב על מנחם בהביאו מן הוא (שמות ט"ז ט"ו) עם
 אשר מנה את מאכלכם (דניאל ח' י') כחלק אחד ויאמר אין הוא
 כמוהו כי אם פתרון מן הוא מה הוא ותאמרו כי אמת אמר מנחם
 ואמרתם ברוב זדונכם כי לא והביאו הרב עד צדק מלשון הארמית 15
 והוא ומן הוא אלהא די ישובכון (דניאל ב' ט"ו) וגם באר היטב באמרו
 על מנחם רבכם ואם תאמר כי מי ומן לא יפול כי אם על דבר
 אשר ימן וישכים ואמר הבה לנו בדבר עדים נאמנים והם מי אנכי
 ומה חיי (ש"א י"ח י"ח) ומה פשע יעקב (נביא ח' י') החיים והפשע לא יבינו
 ישכילו והנה מי עליהם נופל והתבוננו וצאו לאור מאופל: 20

ע"י
 חסודות
 ח"ת
 ערך
 מן
 דף
 97

הזדמנתון והשיב על מנחם בהביאו ד' ומי שהם מאותיות
 המשרתים בהמלכים וביאר לו איך ישרתון ואיך לא
 יבא אחד במקום אחד ישרת דל"ת הזדמנתון (דניאל ב' ט"ו) וישרת
 מ' מה נצמדך (רש"י נ"ד ט"ז) ונעשה סימן למשרתים דנ"ש הלוי
 אמ"ת כמ"ב ולמלכים ח"ג ספ"ר ק"ץ ע"ז ואתם כראותכם על 25
 שם דונש הלוי תקופת לשון העברים קנאתם בו קנאה גדולה ובה

ע"י
 חסודות
 ח"ת
 ערך
 חסודות
 דעלכת
 דף
 98

מהרה תמותון מרוקבי עצם מבוקעי כמן כאשר אמר אחד
 מתלמידיו בכם ואל תתמה לעושה זאת באיבה וקנאה שכנה
 עצמות רקיבות ואל תתמה לבן קפרון בחרון וכרוב צירים כאחת
 הנקבות תמה לו על אשר הרה ברוח וחרוח ילדה בעציבות
 5 והתבונן לשוד עז עם חביריו ותראה האמרות הננוכות אשר גנבו
 בלא ערמה ולא בין לבן לברט גנבום מדבר שירים ערבים ונהפכו
 לקול שירים הערבות כאשר נתעב דבריכם אשר היה עליכם ולא
 לכם בהפכם אחד סימני האותיות שהוא דגש הלוי אמר
 כשב באמרכם דגש הלוי שמא כתב ותאמרו כי ד' חזמתון
 10 ושי נצמדק מן יסוד המלים אבל נאמר במקום התיזו הם באים
 התשובה אליכם שמעו אוילים ואף במקום התיזו המשרת הם באים
 הלא ממשפט החכמה לקרוץ לבאים במקום המשרת משרתים
 חיש בעולם קטן או גדול ידע מן מחלבי הלשון היהודית
 ומשרתיה ולא ישחק עליכם וילעג לכם בבוא כשואה פחדכם
 15 ועוד אמרתם כי מחביר לשון הערב לא הביא דל"ת במשרתים
 קצרי יד חסרי לבב הלא הנה ספר מחברתו ביד כל חכמי ספרד
 וביד הרב ואין בו זכר בשער הזה לאותיות המשרתים ולא
 למלכים ובהפכם אחר הסימנים אשר עם עדים במכמא לא
 יכולתם להפוך הסימן השני זו היתה חכמת העז אשר קראתם
 20 ספרכם ספר ההבל על שמו השם ארבו בקרבו וחפר גומץ
 יפול בו וכאשר קנה הרב טוב להי עולם קנה העז שם רע לדראון
 עולם וכה הסימן למשרתים אשר בחר העז עם בן דוד בין העם
 הלועז דגש הלוי שמא כתב ואשר נבחר לו למלכים עז קר
 חפץ סג התבוננו כסילים לסימני האותיות כל דבר שתריבו
 למעצבה תשכבון :

25

ויסר ביית בעבור

ונא פתר שבור

וננוב משרים

בדבר קר חבור

ידועים לאביר

אשר חכמות החביר

ולבו בו משביר

לאל לא במחירים

והשיב עליו בהביאו אל תאכלו ממנו נא (שמות י"ב ע') בחלק אחד עם ולמה תניאון (במדבר ל"ב ז') ופתר אותו אל תאכלו ממנו שבור ויאמר בתשובה לא יתכן להיות שבור כי אם חי והדומה 5 אשר דימה אליו מנחם למה תניאון אין פתרונו תשברון כי אם למה תמנעון ככת' שמן אל יניא ראשי (תלים קמ"ח ה') התכווננו לנועם פירושי ואל תאמרו כי פתרון אל תאכלו ממנו נא שבור כי הוא השבור ולא על אפניו דבר דבור כי אם כאשר אמר בפתרונו אל תאכלו ממנו נא חי והוא הפתרון אשר פתרו קדמונים וחכמינו 10 על פי אונקלס הגר באומרו לא תיכלון מנייה כד חי ואתם ומלמדכם בפתרון עשיתם מצוה אחת משתי מצות ותורה אחת משתי תורות וכן לא יאות להורות באמרות יי טהורות:

עבור והשיבותם על הרב באומרו "עבור לא תוקש" לא יתכן לאמר עבור כי הביית מיסוד המלה ואם תאמרו לא אמרנו כי 15 הביית מיסוד בעבור אבל תאמר כי לא ידובר במלה כי אם בתוספת הביית ואם ידובר בה בלי תוספת ביית לא יהיה לה ענין התשובה עליכם בדבר הזה כי כל היהודים פה אחד מודים כי פתרון בעבור וביען אין ביניהם הבדלה וכאשר יש ליען ענין כן יש (לבעבור) [לעבור] ענין ותוכן בנין: 20

ועוד יש להשיב עליכם כי לולא אשר אין היום מהלשון היהודית כי אם מלים מעטים במספר נער יכתבם מצאנו עבור במקרא כאשר מצאנו עמת ככת' כל עמת שכא כן ילך (קהלת ה' ע"ה) ולא נמצא זולתי בקהלת כי אם לעמת בכל המקרא. והתבוננו ואל תבשלו בפתרון התורה ויראו נותנה שהכל כרא: 25

לבקר שם לדרוש ביען ריוה רוש

וגם בקש לחרוש סלעים בבקרים

והשיב על מנחם בהביאו ולבקר בהיכלו (הסלים כ"ז ד') עם בקרת ע"י
 תהיה (ויקרא י"ז כ') בחלק אחד ויאמר בתשובה אין לבקר חטאות
 בהיכלו כי אם מגזרת ערב ובקר (הסלים כ"ה י"ח) וכאשר נפעל ערך
 מערב לערוב כן נפעל מבקר ולבקר ותאמרו כי אמת אמר מנחם בקר
 5 ופתרונם ולבקר בהיכלו להתפלל ואין לנו במקרא ביקור בלשון
 תפלה ולא נשמע ולא ישמע עוד על פי נביא וחכם בקרתי ל"י
 או אבקר ל"י במקום התפללתי ואתפלל ל"י כי בקרת תהי' פתר
 בחינה וחקירה היא ודרשתי את צאני ובקרתים (יחזקאל ל"ד י"ב) והמורה על
 לשון כי הוא לשון בחינה וחקירה הכת' לא יבקר הכהן (ויקרא י"ב ל"ו) לא
 10 יבקר בין טוב לרע (שם כ"ז ל"ג) והעד אשר העידותם עלי ולבקר בהיכלו
 כי מגזרת בקרת תהיה לי יחי' לבקר (מ"ב ע"ז כ"ו) הוא העד עלי ולבקר
 יהיה לי להעלות עולה ולהקטיר עליו בבקר כמו והאש על המזבח
 תוקד בו לא תכבה ובער וגו' (ויקרא ו' ב') והתבוננו המדברים בשקר
 כי אין לחטאתכם חקר:

15 ומזמור שעבר למשיח גבר
 לעתיד לנחבר בעם הם נפזרים

כמה והשיב על מנחם בפתרון פמה נמס ויאמר בתשובה אין ע"י
 פתרונו נמס מהמס ימס (ש"ב י"ז י') כי אם יבש בארץ ציה חטאות
 ותאמרו בעיקר תשובתכם כי לא מעם בפסוק וקרא כמה לך ערך
 20 בשרי בארץ ציה חרב ויבש לך בשרי בארץ ציה ולא יתכן להיות
 פתרונו נמס בארץ ציה התשובה עליכם לא יתכן לאמר אשר כבר
 לא נתקן והוא הפסוק כחרב בציון (ישעיה כ"ה ה') ולא כתמם בציון
 ועוד ברוב סכלתכם חטאתם חטאה גדולה ואת חטאתכם תליתם
 על מנחם מלמדכם באמרכם שמע פתרון המזמור על ענינים
 25 מנחם במזמור הזה נאמר על אנשי גלות ישראל המפוזרים בארבע
 כנפות הארץ היושבים בין לבאים בארצות אויביהם אשר משם
 יצעקו אליו ויאמרו אלהים אלי אתה אשחרך (הסלים ס"ג ב') כל

אלה הדברים דברי הכל כתבתם בספרכם ועוד רבים כהם הוספתם ותעשו מדבר גלוי וגור כמשמעו משל וחידה ומזמור שעבר על דוד מלך ישראל כי הוא אמור לעתיד על גלורת ישראל התבוננו אויביכם האל בנים סכלים כי ראש המזמור מזמור לדוד בהיותו כמדבר יהודה (ספרים י"ג ח') והמדבר הוא ארץ ציה ולא משל לארץ 5 האויב כאשר אמרתם בעצת נין עשו הפותר כאשר פתרו אבותיו המצות הגלויים הנזורים כי במשל הם אמורים ובפתרון ההוא התירו אכילת החזירים ואכילת ושתירה ביום הכפורים ומתפללים לא מזהירים וערלתם לא גזורים, וידחו מעדת הברורים והחותרים וניניו ורעיו ארורים: 10

תשוקתך והשיב על מנחם באמרו ואל אישך תשוקתך (רש"י ב' ע"ז) תאותך וחמדתך ויאמר בתשובה אין פתרון תשוקתך תאותך כי אם המשכך והלובך וכמהו ועלי תשוקתו (סיר ז' י"א) וכמהו בעיר ישקו (ויאל ב' ט') וגם אמר לא יתכן לאמר כי אמר אלהים לאשה בעת כעס ורוגזו ואל אישך תאותך והלובך כי הוא 15 אדוניך ומלכך ותאמרו אתם אמת אמר מנחם והדומה לתשוקתך כי היא לשון תאוה ונפשו שיקקה (ספרי כ"ט ח') ואמרתם כי מאמר אלהים לחוה ואל אשך תשוקתך תאותך הוא קללה גדולה ביען כי אמר הרב לא אמר האלהים לחוה בעת ברכה ורצון ואל אישך תשוקתך תאותך ואף כי יאמר (כן) כזאת בעת קללה 20 וכעס והתשובה עליכם בדומה אשר דמיתם אל אישך תשוקתך ונפשו שוקקה כי פתרונו ונפשו מבקשת שקוי וכמהו פקדת הארץ ותשוקקה (ספרים ס"ה י') והתשובה עליכם באמרתם כי תאות האשה לאיש היא קללה גדולה אין הדבר הזה קללה באנשים התבוננו ומפתרוניכם היו מתבוששים: 25

ע'
תשובות
ס"ח
ערך
תשוקתך
ק'
75

בנאם אמר נאם וישן הוא הגם
ודבר על חנם הבלים ושקרים

אמרתם בשירכם המשוקר והגנוב ומקורקר על פי הקר וגם לא
 יבנה חנויה מן הונה וקנוי מן קונה ומכור מן
 מוכרים כסילים מי אמר לא יבנה בנוי מן בונה הלא הנה ספרו
 גלוי בפשרו באמרו לא יתכן חנוי מן חונה במקום חונה ואתם
 5 תאמרו כי לא יבנה חנוי מן חונה ואיך לא יבנה חנוי מן חונה
 כפתרון פעול ולא פועל ועוד אמרתם בשירכם המשוקר אשר הוא
 כמו שלג קר ונאם לא יבנה במקום גם והסירו האלף מיסוד
 ויסודו נאם כי הוא אחד הפעלים השלישיים וכאשר לא תוכלו
 לאמר מן ימאם (אויב ל"ו ה) מס בלי הוצאת אלף במשקל למס עובר
 10 (ראשית ח"ט ט"ו) ולא מן יגאל (ויקרא כה ל"ג) במשקל גל אבנים (יהושע ז' כ"ד)
 ולא מן וישאבו מים (ש"א ז' ו) מן שאב כמ"ש שב מן הפסילים (שופטים
 י"ט ב) וכן לא תוכלו כסילים לאמר מן וינאמו נאם (ירמיה כ"ג ל"א)
 בלי הוצאת אלף השיבותי עליכם (כי לא בא בזאת למען כזאת)
 למען לא תמצאו פתחון פה לעולם בין התנאים ולא בין הקראים
 15 כי אתם חשוכים כפראים וכקופים בראשי הבכאים:

ועטה מעוטה בקבוצם חטא
 וכבד עטה קללה לדורים

והשיב על מנחם כהביאו מעוטה לטבח (יחזקאל כ"א כ') עם התיב
 עטה וטעם (דניאל ז' י"ד) ואמר כי אין הוא כמהו כי ע ט ה
 20 כמו עצה ואין לעצה בחרב ענין כי אין למומה בשריו ופתרון
 מעוטה לטבח לוטה לטבח מגזרת עיטה אור (ההלים ק"ד ז') ותאמרו
 לא יתכן לאמר מן מעטה מעוטה כי אם עטויה ולא יתכן לאמר מן
 לשון מעטה מעוטה ואני אומר הלא יאמר מן מעשה מעושה מן
 הכתוב אשר עושתי בסתר (ההלים קל"ט ט"ו) במשקל טוב לי כי עוניתי
 25 (שם קי"ט) נגוע ומכה אלהים ומעוה (ישעיה כ"ג י"ב) ולנקבה מעוה
 כן נאמר מן עושיתי מעושה מעושה וכאשר נאמר עשויה כן נאמר

עמיה וכאשר נאמר כסויה ומכוסה מן והחלונות מכוסות (יחזקאל מ"ח י"ד) כן מעוטרה לוטה למבח למען יעמד ברכ (למיסתרה) [למישתה] כאשר אמר אשר האיר עדת אל בדתה והגביל בתבונה את שפתה:

ומ"ם מזח הוריש ונו"ן נגע השריש
כרת מספירים ושהם לא הפריש

מזח והשיב על מנחם בהביאו ולמזח תמיד יחגרה (תהלים ק"ט י"ט)
בחלק אחד עם ולא יזח החשן (שמות כ"ח כ"ח) ופתר ולא יזח
החשן ולא יסור החשן כמשמעו כלשון הערב והמזח היא החגורה
והמ"ם בו מהיסוד ותאמרו אתם בסכלותכם אין המ"ם במזח מן
היסוד ובמשקלו לא מקח שחד (דס"י כ"י י"ט ז') התשובה עליכם אין
מקח במשקל מזח והקוף במקח חזק דעו כי לו היתה המלה רק
רביעית נתכן לנו לאמר אין המ"ם יסוד במלה אבל בהיותו שלישיה
וחקופת דרך העברים על הפעלים השלישים ונראה רוב השמות
השלישיים אשר בראשיהם מ"ם נפעלים במ"ם כמו מ"ם במלח
תמלח (ויקרא כ"י י"ג) מי יצריכנו לאמר כי אין די המ"ם מיסודו ואף כי
נאמר כי כמוהו ולא יזה החשן פתרונו ולא ימעד התבוננו וקחו
למכאובים צרי מן גלעד.

ע"י
השובות
ח"ת
ערך
מזח
ק"פ
62

נגע נוער והשיב על מנחם בהביאו נוער כפיו (ישעיה ל"ג ט"ז) במחברת
הנו"ן ויאמר אין הוא כי אם במחברת ע"ן והנו"ן משרת
בנוער כאשר ישרת בנוגע ונודד ותאמרו בסכלות כי הנו"ן בו מן
היסוד כי מצאתם ננערת כי ארבה (תהלים ק"ט כ"ג) והתשובה עליכם
בדבר הזה כאשר נאמר תנדרש ותדרוש כן נאמר יעיר ויעורר וינער
וננדרף וננער ועוד הוספתם על סכלות מלמדכם אשר הביא נוער
במחלקת נו"ן ונגע במחלקת גימ"ל באמרכם כי נו"ן נגע מן היסוד
וחזקת הגימ"ל חזק כאשר הביית חזק באמרנו ישבר והנו"ן מיסוד

ע"י
השובות
ח"ת
ערך
נוער
ק"פ
70

נגע כאשר ב"ת נראה מיסוד ישבר ועוד אמרתם לולא כי העי"ן
מאותיות הגרון חוזק באמרנו ינער כאשר חוזק גימ"ל מנגע ובי"ת
ישבר ובדבר הזה יש עליכם מדין חכמתכם הנסרחה להיות נו"ן
ינסה ונו"ן יננה ונו"ן ינפץ ונו"ן ינבל מן יסוד המלים כי עי"ני
5 הפעלים מן המלים האלה ורבים כמוהם מחזיקים הם כנו"ן ינגע
ומנגעים והתבוננו משוגעים אשר כל מוסר טוב פורעים:

עי"
חשובות
ח"ת

ערך

חרץ
סהס
97
71

שהם והשיב על מנחם באמרו ספיר מאבני השהם הוא נפך
ופמדה וראמות וגביש וישפה וישבו ואחלמה מאבני השהם
הם ויאמר אין השהם כי אם מין אחד מן האבנים היקרות ותאמרו
10 כי האמת אמר מנחם באמרכם כי חנה כל האבנים היקרים נקראו
שהם ככת' אבני שהם ואבני מלואים (סמות כ"ה ו') ואמרתם כי נפך
ספיר ויהלום נקראו שהם ובאמרכם בזאת הודעתם לכל כי לא
ידעתם דרך הלשון אשר נזכרו דבר גדול עם דבר קטן עם דברים
קטנים הפריד הגדול נקוב בשמו לבד והקטנים נקבצים בשם אחד
15 וידענו כי השהם הם הגדולות מכל האבנים היקרות אשר היו
בחסן ובאפור ככתוב ולקחת את שתי אבני השהם ופתחת ונו'
ששרה משמותם (סס כ"ח ט' י') לא היה מאבנים היקרות לישראל
גדולות כהנה וגם הובא מהנה בטורים ככת' תרשיש שהם וישפה
(סס סס כ') ולמען כי הם גדולות ורבות נאמר אבני שהם ואבני
20 מלואים והנשיאים הביאו את אבני השהם ואת ונו' (סס ל"ה כ"ז) ומן
הפסוקים אשר באו בענין אבני שהם ואבני מלואים ככ' לכו ראו
את הארץ ואת יריחו (יהסע כ' ה') נקובה בשמה כי היתה הגדולה
והבצורה מכל הערים וכמוהם ביום הציל י"י אותו מכף וכלל אויביו
ויכף שאול (ססלים י"ח ח') ואת אשר אמרתם כי החכמים ז"ל אמרו
25 כי אבני הלוחות אבני מרגליות היו אמת אמרו ואתם לא ידעתם
פתרון מרגליות דעו אוילים כי מרגליות יקראו החכמים לכל
מיני אבנים היקרות והשהם הזה הוא מין אחד האבנים היקרות

לא ימצא בלי הנה האבנים הנדולות כהנה והתשובה עליכם
באמרכם למה קרא הרב אבן ספיר ואבן שהם ואבן יהלום אבנים
יקרות והנה אבני הבנין נקראו אבנים יקרות כסילים הלמען כי נקראו
אבני הבנין אבנים יקרות לא יתכן לקרא לאבן ספיר וישפרה
ויהלום אבנים יקרות והלא הנה יאמר לכורא יתרום שמו קדוש 5
ואף כי הנה המקרא קראם כל אלה אבנים יקרות ככת' בעדן גן
אלחים הייתה כל אבן יקרה (יחזקאל כ"ח י"ג). ורב סעדיה ז"ל
למען כי לא ראה מכל האבנים היקרות גדולות קרא אותה בשירו
שהם באומרו "על גלילי זהב חרותות" והתכוונו לפתרון הדתות
וישרו אורחותם הלפופות פתחיינה שפתותיכם כשפתות המשקרות 10
כרותור:

וְנָבִים שֵׁם אֲנִי	וְלֹא בֶן מֵה חוּנָּךְ
וְאָמַר מִהֲלִלְךָ	בְּשִׁירֵי הַקָּרִים
וְשֵׁם חֲנוּכָּה חוּנָּךְ	וּבְנֵי בִזְרָה
וּבְנֵי בְּקוֹנָה	וּמְכֹר בְּמוֹקְרִים 15
וְשֵׁם בְּעוֹל נֹעֵל	וּבְעוֹל בְּנֹעֵל
וְכָל בְּעוֹל פּוֹעֵל	וּבְטוֹר בְּנוֹטְרִים

אֲנִי וְהָשִׁיב עַל מִנְחָם בִּפְתָרוֹ נֹצֵב עַל חוּמַת אֲנִי (נעמוס ז' ז') הָרֵם
וַיֹּאמֶר אֵין פִּתְרוֹן אֲנִי הָרֵם כִּי אִם הָאֲנִי הוּא הַבְדִּיל אֲשֶׁר
תַּעֲשֶׂה מִמֶּנּוּ מִשְׁקוּלָתָהּ הַבּוֹנִים וּבִמְשַׁמְעוֹ אֲנִי כֵן יִקְרָא בַּעֲרֵבִית 20
אֲנִי וְכָל הַמִּשְׁנָה כְּמוֹ כֵן בֹּא בַלְשׁוֹן בְּדִיל וְהַתְּשׁוּבָה עֲלֵיכֶם
בַּעֲיָקָר תְּשׁוּבַתְכֶם בְּאִמְרָכֶם אֵיךְ יֹאמֶר הַנְּנִי שֵׁם אֲנִי בִּקְרֵב עִמִּי
יִשְׂרָאֵל (סס סס ה') הַנְּנִי שֵׁם בְּדִיל בִּקְרֵב יִשְׂרָאֵל וְהִירָא רָאוּי לִזְמֹר
הַנְּנִי שֵׁם מִשְׁקוּלָתָהּ אֲנִי וְכַעֲנִין וְשִׁמְתִּי מִשְׁפָּט לְקוֹ (יִשְׁעִיָה כ"ה י"ז)
אֹמֵר כִּי יֵשׁ דְּבָרִים רַבִּים לֹא יִכּוֹן פִּתְרוֹנָם עַד אֲשֶׁר יוֹסִיף דְּבַר 25
בָּהֶם וּכְמוֹ שֶׁם אֲנִי שֶׁהִיא רָאוּי לִהְיוֹת מִשְׁקָלָתָהּ אֲנִי כְּתוּב טוֹב

ע"י
הסוכות
ת"י
ערך
הק
ה
99

לִי תורת פִּיךָ מאלפי זהב וכסף התכוננו קהל הכסילים לדבר דבר
אל תוסף:

- ^{ע"י חסדנות ח"מ} **חונך** והשיב על מנחם בפתרו כי אלהים פור עצמות חונך (חסדנות ח"מ) ^{כ"ב ר'} החונה עליך ויאמר לא יתכן להיות סמיכת חונך
- 5 **חונך** נקוד שתי נקודות כי אם בקמיצה גדולה כמו קרא נא היש ^{ח"מ} **עוֹנֶךָ** (כ"ב ר' ה') ועיקר תשובתכם בדבר הזה כי הרב הביא בשירותיו מלים בנויים בשתי נקודות שוברים את דבריו אשר יסד בלשון היהודית כי לא יאמר כן באמרכם כי אמר "וגן עד נך" והוא ספרי קדושים" וגם "תשא עזנתי בחסדך" ואיך יאמר הוא כזאת 10 והוא אשר שפט כי לא יאמר בלשון היהודית אִמָּךְ אֶשְׁתָּךְ חבֶּךָ כי אם אשתך אִמָּךְ ולא יאמר כזאת בשיר על מנהג עורכי השיר רב ינאי ורב אלעזר קליר לא היה כן חוטא ואף כי לא אמר כי אם "וגניך יהיו ספרי קדושים ופרדסך יהיו ספרי ערבים" וכן "שא עוני בחסדך" חסירי לב לא הביא 15 המלים האלה והדומות להם בחרוזות השיר היותם מוצאים פתחון פה ואך כי לא דבר כזאת בחרוזה ולא בפרידה והנה אתם על פי העז בשיר תהללה לרב חסדאי לראש כלה והוא "לבי במהללך כלה וילך" ולא כן יתכן לאמר כי אם מהללך בקמץ ואמנם כי בני מות אתם כתועבה אשר עשיתם כי איככה 20 אמרתם שיר קר בנרוע בכם ואחר כן קראתם אותו על שם ראש כלה אדניכם למען בושת פניכם:

- ^{ע"י חסדנות ח"מ} **והשיב** על מנחם בפתרו מה נחנת (ירמיה כ"ה י"ב) איפה תחירה חנויה ויאמר לא יתכן לומר לפועל חנויה כי אם חונה 25 ^{ח"מ} **ואתם** באמרכם כי יתכן ותעשו מכל פעול פועל באמרכם כי בטוח כבוטח ככת' יצר סמוך תצר שלום כי כך בטוח (ישעיה כ"ו ב') ואין בטוח כי אם פעול כאשר סמוך פעול וגם כמו כן אמרתם דרך השכנוי באהלים (שופטים ח' י"א) כמו השכונים ואין הוא כי

אם כמו שוכנים כאשר הבטוח כמו בוטח וגם תאמרו מי
שיכנס ואמר אחד משנים יוצרם או שרם ודעו כי פרצה
גדולה פרצתם כי תאמרו משפט חנמתכם האמור כאומר
השומר כשומר והקרוא כקורא יכרת יי שרשכם אשר
ראש פרה:

5

אחרי אחד שם	ולא שערו כסם
ופיהו בו חסם	ונחשב כשורים
לשנו לא ארך	בעבר שערך
ולצים לא ברך	ולא אָרר ברים
ומלל לא מלל	ושם אל לא חלל
ונפשו לא קלל	ומוריו המורים
ושרת שמן שמן	ודל"ת מזדמן
כמו דל"ת מרמן	בתוך העקרים

ואמרתם על פי העז הקר כשיר הגנוב ומקורק "אחדים
ושניים גבול למו קיים משרתים שת חציים 15
 וחצים עקרים" ולא יתכן לאמר אחדים כסמיכות אחרי כי אם
 אחדים ואם תאמרו אחד בקשנו לסמוך ולא אחרי אומר אני לכם
 ומה האחד שהקים לו מלמדכם והנה דברכם יכחשכם כאמרכם
 "משרתים שת חציים" ואם תאמרו הטאנו כסמיכת אחרי ובקשנו
 בדבר הזה לזכור הפעלים האחדים והשניים אומר וגם הדבר הזה 20
 לא יקום משיריכם כאמרכם "משרתים שת חציים וחצים עקרים"
 התבוננו בקרים העוזבים מים קרים לחצוב להם כורות נשברים:
 וייד יבש קרקר וגם יי"ד מן יקר
 והם מן העיקר כוונ"ם מומרים

והשיב על מנחם בהביאו ויבוש מקורו (הפסע י"ג ע"ו) במחברת ב"ת 25
 ויאמר אין הוא כי אם במחברת יי"ד ותאמרו

ע"י
מסובות
ח"ו
קד
10
ב"ס
9

אין הוא כי אם במחברת ב"ת ועיקר תשובתכם נאמרים
לא יוכל אדם לומר כי י"ד ויבוש מקורו מיסוד המלה
עד אשר יאמר ויבוש ישראל מעצתו (סס י"ד ו) ה"ד מיסוד
המלה התשובה עליכם הדבר הזה ב"ד ויבוש מקורו במקום
5 שנים עומד ישראל הוא לפעל העתיד לבדו וכמו י"ד ויבוש
מקורו שהוא במקום שנים יוד"ים כמו פלים ושנים פצים במקום
שנים שנים עומדים ולאמריכם כי לא יוכל אדם לומר כי י"ד
ויבוש מקורו מיסוד המלה עד אשר יאמר כי י"ד ויבוש ישראל
מיסוד המלה אומר כן לא תוכל לומר כי אלף אני אהבי
10 אהב (משני ח' י"ז) מיסוד המלה עד אשר תאמרו כי אלף ואחל
בתוכם (יחזקאל כ"ב כ"ו) שהוא במשקלו מיסוד המלה ואם תאמרו לא
נוכל ליסד אלף ואחל ביסודו בין הקדש ובין החול (ויקרא י"ט) ולא נוכל
להסיר אלף אהב כי יסודו אהבה אומר וכן לא תוכלו לאמר
להסיר י"ד ויבוש מקורו כי יסודו עד יבושת המים (רמב"ם ח' ז') ולא
15 תוכלו להסיר י"ד ויבוש ישראל כי יסודו בושו אמכם וחפרה
יולדכם;

ואמר הסכל	כי דבר לא יוכל
מדבר מאכל	כשקט בשמרים
ובהכין הוא עד	לניב הרב פועד
עדי עולם ועד	ותם הנוצרים
ואמר ב"ת בכנם	ככף ביסוד כנם
ומקול אריה נם	לחדרי מסתרים
ואם חדר יכול	לשמור מאכול
הלא אימה שכול	תשכל מחדרים

20

ע"י
תשובות
ח"ת
ערך

25 והשבתם אליו באמרו "כשקט בשמרים" אמרתם לא יתכן
להוסיף כ"ף וב"ת על פעל שעבר כי אם על שם

טעויות
דף
49

- כמו והיה כעם ככהן כעבד כאדוניו (שעי' כ"ד ז') והנה הבי"ת והכ"ף נמצאים במקרא נוספים על הפעלים העוברים נוסף הכ"ף בכתוב כטוב לב המלך (מספר ח' י') ונוסף הבי"ת בכתוב בהכין לו דוד (דק"י ז' ח' ד') ואם תאמרו לא יתכן להיות טוב שם ופעל שעבר אומר יתכן כאומר נתכן להיות כמו כן דברים רבים במבטא אחד בשמורת 5 ובפעלים העוברים כמו מה שהוא שם בכתוב וכי ימות מת עליו (במדבר י' ט') והוא פעל שעבר בכתוב ושמואל מת (ש"א כ"ה ג') וכמו כן חי בכתוב מה יתאונן אדם חי (לכ"ה ג' ל"ט) וחי פעל שעבר בכתוב כל ימי אדם אשר חי (רשעים ה' ה') וכמו אלה במקרא רבים התכוננו כם ואל 10 תחמו כדובים:

- והשיב על מנחם בהביאו בנס וקצף שניא (דניאל ז' י"ב) במחברת ע"י חשוכות ח"נ
בי"ת ויאמר אין בנס כי אם במחברת נז"ן ופתרון בנס
ערך בועף כי כן הוא מתורגם והנם זועפים (רשעי' ח' ח') נסיסין ותאמראמת
אמר מנחם בנים סכלים השמעתם לשון ארמית בנס יכנס במשקל
כנס יכנס חלא באמרכם כזאת גודע כי בקנארה וכסלה דברתם 15
ובכסלה ההיא אמרתם כי הו"י"ם הטפלים אשר דימה הרב לו"י
ואמר להובדא (דניאל ז' י"ב) שהוא טפל אינם טפלים האחד מהם
ואלה בני צבעון ואיה וענה אמרתם ו"י של ואיה אין טפל כי
הוא מיסוד השם כמו ושת י וזתא ואין הו"י"ן האלה כו"י ואיה כי
הו"י"ן האלה פתוחין ו"י ואיה היא התוספת בשתינקודו' ולא איה לבד 20
כי מהשמות נוסף כי ו"י טפל כי הנה כמהו וו"ן אחרים נוסף בהם
ו"י טפל כמו ובני אלה וקנז (ד"ס ח' ד' ט"ו) טפל וכמהו ואלה ראשי בית
אבותם ועפר וישעי (דק"י ח' כ"ד) ו"י ועפר טפל ולו היה בכם בינה לא
שנחתם מר בכתבתם בידכם בפתרון רב סעדיה זצ"ל יש לנו
דברים רבים נוסף בהם ו"י טפל בפתרון נופל כמו ועפר וישעי ואתם 25
באמריכם כי ו"י ואנחנו ו"י אלהינו ולא עזבנוהו (דק"י ז' י"ב י') ותשב
תמר ושוממה (ש"ס י"ב כ') ויקברוהו ברמה ובעירו (ש"א כ"ה ז') אתם

מפלים כאומר השלג חם והאש קר ועוד אמרתם כי הירח מדין
החכמה על הרב להביא עד וי"ו מפל ואמר בפעל שעבר והנה
לכם וי"ו מפל על פעל שעבר ככתוב והחיל היוצא אל המערכה
והרעו במלחמה (ט"ז י"ז כ) וי"ו והרעו מפל בפתרון נופל ויש לנו
רבים במקרא גלויים לאשר בדקדוקי האותיות קרא:

5

ע"י
תשובות

ח"נ
ערך

כלה

דף

58

והשיב על מנחם לבלה ניאופים (יחזקאל כ"ב ס"ג) עם נבל נבלה ידבר
ויאמר אין לבלה כי אם כמו שקים בלים (יהושע ט' ד') וכאשר
נאמר לזקנה בלה ככתוב אחרי בלותי (בראשית י"ח י"ב) כן נאמר
לבתולה חדשה ככ' כי יקח איש אשה חדשה (דברים כ"ד ה') ותאמרו
10 לא יתכן לאמר לאשר חדשה בנופא באמרכם איך תשובות
המצוה באלמנה אשר אם יהיה באיש דל ולא תשיג ידו די צורך
הבתולה הלא הוא דין שלא יצא לצבא. התשובה עליכם איך
תאמרו כי פתרון אשה חדשה לאיש בכואה אל ביתו ואין הפתרון
כי אם חדשה בנופה בתולה. והנני אבאר לכם הדבר הזה הלא
15 אם אמרנו כדבריהם כי ישוב האיש מהצבא על כי האלמנה חדשה
לו איננו דין שלא ישוב מהצבא על הבתולה אם לקחה אחר
האלמנה כי איננה חדשה לו והוא משפט עול אשר לא דבר וי"ו
אבל אומר כה משפט האלהים אם לקח האיש מאה נשים
בתולות ואלמנה ואחר כך לקח אשה חדשה בתולה עליו מן הדין
20 לשוב עליה מהצבא כי הדבר תלוי בה ובינו בוערים כי מאמרו
ושמח את אשתו (ס"ט ס"ט) תדעו כי חדשה היא בתולה ולו היה כאשר
אמרתם אלמנה לא אמר הכתוב ושמח את אשתו כי האלמנה
כבר שמחה עם בעלה הראשון. ומהענין הזה נגלה ונדע לכל
מביני מדע כי פתרון אשה חדשה בנופה בתולה והתשובה עליכם
25 באמרכם איך יתכן לאמר בכן אדם חדש אומר הלא הוא מדין
החכמה לאמר לכל אשר נאמר לו בלה באחריתו לאמר לו חדש
בראשיתו ונאמר לאדם בלה באחריתו ככת' בשרה אמנו אחרי

בלותי (וראשית י"ח י"ב) והנה יש לנו לשון חידוש בבני אדם ככת' תתחדש כנשר נעורייכי והתבוננו עדת חנף וישרי דרכיכי.

יצהר והשיב על מנחם בהביאו תירוש ויצהר (ירמיה ל"א י"ב) במחברת
 יו"ד ואמר אין הוא כי אם במחברת צד"י ונפילת היו"ד
 נכתוב בין שורותם יצהירו (לויב כ"ד י"א) ותאמרו אין לא הביא אותו 5
 מנחם במחברת יו"ד כי אם למען אשר לא יחסר השם. התשובה
 עליכם לו בקש כזאת וידע כי יו"ד יצהר נופל הביא עמו במחברת
 יו"ד יצחק אשר הוא במשקלו ובראותינו כי לא הביאו עמו ידענו
 כי לא הביא במחברת יו"ד כי אם כל מלה אשר שפוטנו עליה כי
 היא כולה מיוסדת והתבוננו וראו איש לחנפים יוקדת: 10

ע"י
חסדנות
ת"נ
ערך
אגורה
97
29

לאגורת כסף והשיב על מנחם בהביאו לאגורת כסף (ש"ח ב'
(ל"ו) עם אגורה בקיץ (ומס' ר' ח') באמרם טעות
סופר הוא כי טעות סופר נודע הוא כמו חילוף ר"ש בדל"ת
ובית בכ"ף אבל זה שהוא פסוק לא יאמר בו טעות סופר ועוד
יש להשיב עליכם כי לא השיב הרב על מנחם עד אשר אסף כל¹⁵
כ"ף שהיה נפתרו בקורטב"ה למען לא ימצא פתחון פה בכל אשר
השיב עליו בכל דברי הבליו:

בְּשִׁית וְשִׁמִּיר וְהִשְׁכִּיחוֹתָם עַל הָרֵב בְּאוֹמְרוֹ בְּשִׁית וְשִׁמִּיר כִּי לֹא
יִתְכַּן לֵאמֹר בְּשִׁית וְשִׁמִּיר וְאֲנִי אוֹמֵר יִתְכַּן וְיִתְכַּן
וְהָעֵד הַנֶּאֱמָן עַל הָדָבָר הַזֶּה שֶׁהַיּוֹדֵעַ וְעַד נֶאֱמַר יִי (יִרְמְיָה כ"ט כ"ג) 20
כְּאִמְרָנוּ בְּיָיִי בְּיָיִי לְיָיִי כְּלִי הוּצָאת אֶל־ךָ כְּמוֹ שֶׁכְּ בַּמִּסּוּרֹת סִימָן
בּוֹכ"ל וְכֹאשֶׁר נֶאֱמַר בְּשִׁתִּי פָנִים לְיָ הָאָרֶץ (מִלְכִּים כ"ד ה') חֶלֶל יְהוָה 49. 50
תִּגְמְלוּ זֹאת (דְּבָרִים ל"ב) בְּשִׁתִּי נְקוּדוֹת וְכֵן נֶאֱמַר בְּיָיִי בְּיָיִי בְּשִׁתִּי נְקוּדוֹת
בְּיָיִי בְּשִׁתִּי נְקוּדוֹת וְכֵן נֶאֱמַר בְּשִׁית וְשִׁמִּיר בְּשִׁתִּי נְקוּדוֹת מִהַשְׁמֹת
שֶׁהִיא רְאוּיָה לְהִיּוֹת נְקוּד בְּשִׁתִּי נְקוּדוֹת וּנְגִיד בְּחִילּוּפָם הַכְּתוּב וַיִּשָּׁב 25
אֲבִימֶלֶךְ בְּאַרְוֶמָּה (סוֹפְטִים ט' נ"א) הִיא רְאוּיָה לְהִיּוֹת בְּשִׁתִּי נְקוּדוֹת
בְּרֹמָה וְאִם תֹּאמְרוּ אֶל־ךָ כְּתִיב בְּאַרְוֶמָּה אוֹמֵר הִנֵּה הוּא בַּמִּסּוּרֹת

נופל ודעו כי לולי לא יתכן כדברי שית ושמיר לא נעלם
מהרב לאמר בשית ושמיר והתבוננו ולבבכם אל תשימו שמיר.
פן תעיקו כעגלה המלאה לה עמיר:

ע"י חסוכות פ"ט ערך פחם והשיב על מנחם בהביאו פחם לנחלים (משלי כ"ו כ"ה) עם ויפח
באפיו (ראשית ב' ז') ותאמרו לא הביא עם ויפח כי אם נפח 5
באש פחם (ישעיה כ"ד י"ו) ולדבר הזרה לבי בקרבי חם כי אינכרה
תאמרו כי הרב הוסיף על חטאת מנחם חטא אחת ואיך העלה
כי איש השיב על אחד מאתים תשובות אחרות ולו השיא מנחם
לבו לשמור אחת מהנה השיבו עליו סתירות כהנה:

ע"י חסוכות פ"ט ערך קמח והשיב עליו באומרו כי פתרון צמח בלי יעשה קמח (תוסע
ה' ו') כמשמעו אומר אין פתרונו כמשמעו כי פתרונו
כמשמעו בערבית הוא זרע החטה והקמח ביהודית הוא המחון 10
ואשר השנה מנחם לאמר פתרונו כמשמעו הכתוב צמח בלי
יעשה קמח אמר בלבו איך יעלה המחנו בצמח ואחם אמרתם לא
15 אמר מנחם פתרון כמשמעו בלשון הערב כי כן יאמר פתרון המלה
כמשמעה ואם אין פתרונה כמשמעה בלשון הערב התשובה עליכם
הנה הוא כתב בספרו איל בלע ברד גפן זהר חנק מחן יעל
כבר לילה מלך מאה מרק נהר סמר עין עשב פרש צאן
קנה קמח רסן רבעי שלישי תיש פתרונם כמשמעם זולתי
20 קמח אשר לא יאבה קמח שעורים להיות פתרונו כמשמעו ואתמה
מכם חסירי דעת באמרכם כי אמר מלמדכם זהר פתרונו כמשמעו
ואין פתרון כמשמעו בערבית ואני אומר כי פתרונו כאשר אמר
בשני פנים הנמצאים במקרא והם יזהירו כוזהר הרקיע (ויקרא י"ב י"ב)
והעם לא נזהר (ויחזקאל ל"ג ו') והתבוננו ודעו כי לבבכם נמהר:

ע"י חסוכות פ"ט ערך יכרסמנה והשיב על מנחם באומרו בפתרון יכרסמנה חזיר מיער
יכרסמנה (ע"י ונכחם שחזר על זהר כמשמעו) 25
יכרסמנה (ע"י ונכחם שחזר על זהר כמשמעו) 25
יכרסמנה (ע"י ונכחם שחזר על זהר כמשמעו) 25
יכרסמנה (ע"י ונכחם שחזר על זהר כמשמעו) 25

כרסו (ירמיה כ"ח י"ד) ובאומרו כזאת ידע כל נכון כי הפתרון הזה הביא יכרסמנה במלים הרביעיים או אמר אחרי אומרו יש מהפיתרים שיאמרו כי הוא כמו מלא כרסו פתרונו כה וכה והתבוננו ועל חסרון לבבכם בכו בכה:

לא והשיב על מנהם באומרו אשר לא יעדה (שמות כ"ח ה') אשר לא 5
חומה (ויקרא כ"ה ז') אשר לא כרעים (סם י"א כ"ח) לא יש בינינו מוכיח
(אויב ט"ז"ב) כולם כל המה ויאמר בתשוב' אין כל כי אם לא יש בינינו
מוכיח והשלשה נכתבים באל"ף ונקרא בו"ו והפתרון על הקריאה
והתשובה עליכם באמרכם כי מנחם בקש לפתור לנו הכתוב ולא
הקרא הנה יזיבכם הפסוק שהביא עם אשר לא יעדה אשר לא 10
חומה והוא לא יש בינינו שמקראו כמכתבו והתבוננו כי דבריכם
ברוב כזבו כל נכון וחכם עזבו כאשר לקח בכל לבבו פתרון הרב
ואל לבו כתבו והוא הפתרון אשר (אמרנו) [אמר] אחד הלוקחים
(הבדלח) [הבדלח] בניבו באמרו:

חכם מערב יהודון לו לפתרו	אשר פתר בשנער בשיבות 15
ונשא קול בחוצות גם רחובות	בחקמותיו אשר פים רחובות
למלא הנפשות הרעבות	בכינתו ולשבית המריבות
וגם שירות במאזנים שקולות	ובצורות יהיו לעד חצובות
ולב אחד בקאו לבלתי	והוא פלו בקאחו לבבות 20

תמו התשובות האלה בפתרון המוחות הבלי מנחם כענן ולולי
מאמר תמים דעים אין שלום לרשעים אמרתי לתלמידיו הרעים
שלום לכם עדת מרעים:

סליקו תשובות של תלמיד דונש על דברי מנחם
בן סרוק.

ע"י
תשובות
ח"ע
ערך
לא כל
דף
63